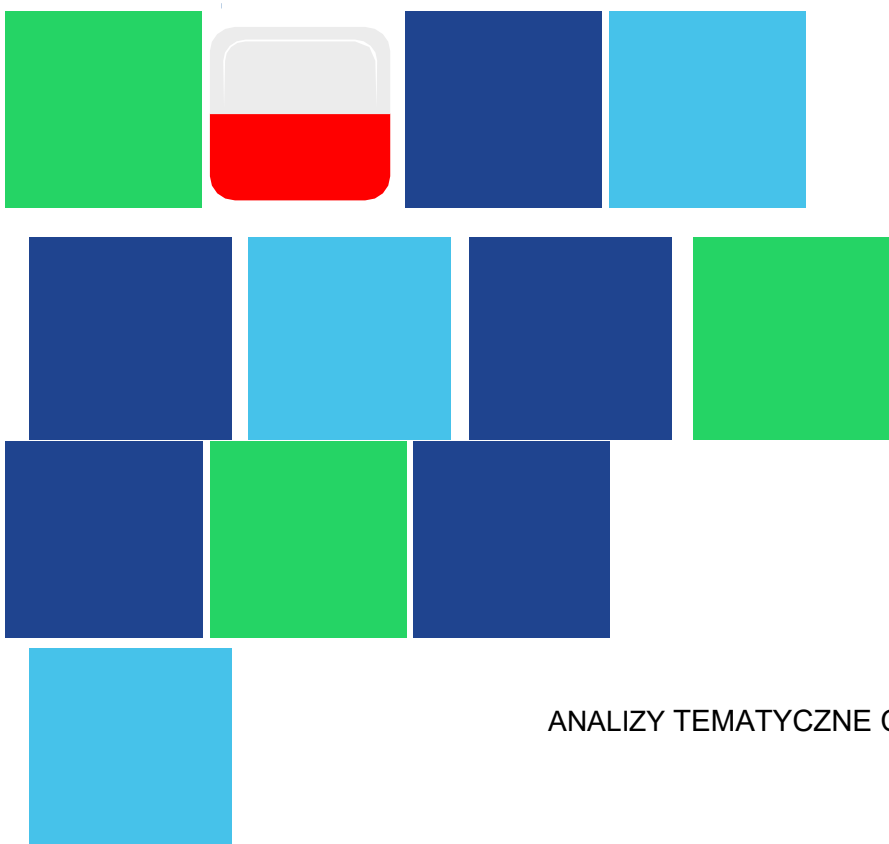

NAUCZYCIELE ORAZ INSTRUKTORZY KSZTAŁCENIA I SZKOLENIA ZAWODOWEGO W ZMIENIAJĄCYM SIĘ ŚWIECIE

Rozwijanie kompetencji niezbędnych do prowadzenia kształcenia i szkolenia zawodowego, z uwzględnieniem edukacji ekologicznej, cyfrowej i edukacji włączającej

POLSKA

Nauczyciele oraz instruktorzy kształcenia i szkolenia zawodowego w zmieniającym się świecie Polska

Rozwijanie kompetencji niezbędnych do prowadzenia kształcenia i szkolenia zawodowego, z uwzględnieniem edukacji ekologicznej, cyfrowej i edukacji włączającej

Wzór cytowania:

Bielecki, J.; Maliszewska, A.; Matuszczak, K. (2022). *Nauczyciele oraz instruktorzy kształcenia i szkolenia zawodowego w zmieniającym się świecie – Polska. Rozwijanie kompetencji niezbędnych do prowadzenia kształcenia i szkolenia zawodowego, z uwzględnieniem edukacji ekologicznej, cyfrowej i edukacji włączającej*. Seria analiz tematycznych Cedefop Refernet.

http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2022/teachers_and_trainers_in_a_changing_world_Poland_Cedefop_ReferNet.pdf

Autorzy/Autorki: Jerzy Bielecki, Anna Maliszewska oraz Katarzyna Matuszczak

Współpraca: Michał Sitek, Elżbieta Łanik (korekta)

Recenzja Cedefop:

Irene Psifidou, Ralph Hippe, Anthie Kyriakopoulou

Prawa autorskie: Instytut Badań Edukacyjnych (Cedefop ReferNet Polska), 2022

Powielanie dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Seria analiz tematycznych stanowi uzupełnienie ogólnych informacji o systemach kształcenia i szkolenia zawodowego zawartych w [Bazie danych na temat kształcenia zawodowego w Europie](#). Seria porusza zagadnienia zajmujące ważne miejsce w polityce europejskiej.

Analizy tematyczne przedstawiają krajowe przeglądy różnych obszarów tematycznych w ujednoczonej formie i umożliwiają porównanie sytuacji w państwach członkowskich UE, w Islandii i Norwegii. Są one dostępne na stronie internetowej:

<http://www.cedefop.europa.eu/en/events-and-projects/networks/refernet/thematic-perspectives>

Niniejsza analiza tematyczna została przygotowana na podstawie danych i materiałów z 2021 r. Opinie wyrażone w publikacji odzwierciedlają jedynie poglądy autorów/autorek.

Analizy tematyczne są współfinansowane przez Unię Europejską i partnerów krajowych ReferNet.

ReferNet jest siecią instytucji w całej Europie, reprezentującą 27 państw członkowskich UE oraz Islandię i Norwegię. Sieć dostarcza Cedefop informacji i analiz dotyczących krajowego kształcenia i szkolenia zawodowego. ReferNet upowszechnia również informacje na temat europejskiego kształcenia i szkolenia zawodowego oraz na temat pracy Cedefop w państwach członkowskich UE, w Islandii i Norwegii.

<http://www.cedefop.europa.eu/en/events-and-projects/networks/refernet>

Spis treści

ROZDZIAŁ 1. WSTĘP	5
ROZDZIAŁ 2. NAUCZYCIELE I INSTRUKTORZY KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO	8
2.1. Nauczyciele kształcenia zawodowego w Polsce	8
2.2. Szkoły prowadzące kształcenie zawodowe	8
2.3. Kadra nauczycielska w placówkach prowadzących kształcenie i szkolenie zawodowe	9
ROZDZIAŁ 3. KSZTAŁCENIE NAUCZYCIELI	10
3.1. Podstawy prawne.....	10
3.2. Wymagania dotyczące kwalifikacji i kompetencji nauczycieli.....	10
3.3. Obowiązek doskonalenia zawodowego nauczycieli.....	11
3.4. Dane o nauczycielach kształcenia i szkolenia zawodowego zatrudnionych w szkołach	12
ROZDZIAŁ 4. INSTRUKTORZY PRAKTYCZNEJ NAUKI ZAWODU	15
4.1. Definicje	15
4.2. Podstawy prawne.....	15
4.3. Przepisy dotyczące doskonalenia zawodowego instruktorów	17
4.4. Dane dotyczące instruktorów praktycznej nauki zawodu zatrudnionych w firmach.	18
ROZDZIAŁ 5. WSPÓŁPRACA SZKÓŁ Z PRACODAWCAMI	19
5.1. Przykłady współpracy.....	19
5.2. Współpraca placówek kształcenia zawodowego z pracodawcami	20
5.3. Nauczyciele i instruktorzy nieposiadający kwalifikacji nauczycielskich	21
5.4. Dane dotyczące współpracy szkół z pracodawcami	21
ROZDZIAŁ 6. PROJEKTY I INICJATYWY FINANSOWANE ZE ŚRODKÓW KRAJOWYCH I UNIJNYCH	22
6.1. Umiejętności cyfrowe wymagane do nauczania zdalnego i hybrydowego	22
6.2. Edukacja ekologiczna	24
6.3. Zapobieganie przedwczesnemu kończeniu kształcenia zawodowego	25
ROZDZIAŁ 7. OGÓLNOKRAJOWE BADANIA NAUCZYCIELI	28
ROZDZIAŁ 8. PODSUMOWANIE	29

Spis tabel, rysunków i ramek

Tabela

Tabela 1.	Nauczyciele zatrudnieni w pełnym i niepełnym wymiarze godzin (*) według typu szkoły prowadzącej kształcenie i szkolenie zawodowe i stopnia awansu zawodowego w roku szkolnym 2019/2020	13
Tabela 2.	Formy szkolenia i kształcenia nauczycieli zatrudnionych w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe w roku szkolnym 2020/2021	14
Tabela 3.	Szczegółowe wymagania wobec osób prowadzących praktyczną naukę zawodu u pracodawcy	16
Tabela 4.	Liczba uczniów uczestniczących w praktycznej nauce zawodu u pracodawcy lub w indywidualnym gospodarstwie rolnym według rodzaju programu w roku szkolnym 2020/21	18
Tabela 5.	Wybrane tematy ramowego programu kursu pedagogicznego dla instruktorów praktycznej nauki zawodu	34
Tabela 6.	Etapy tworzenia klasy patronackiej przez Volkswagen Poznań w Zespole Szkół nr 1 w Swarzędzu	40

Ramki

Ramka 1.	Najważniejsze zmiany dotyczące polityki w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego	6
----------	---	---

ROZDZIAŁ 1. Wstęp

W ostatnich latach główne wyzwania związane z rozwojem kształcenia i szkolenia zawodowego w Polsce dotyczyły: 1) zwiększenia atrakcyjności kształcenia i szkolenia zawodowego w społeczeństwie oraz 2) konieczności zaangażowania pracodawców w prowadzenie kształcenia praktycznego zawodu, pomocy w diagnozie aktualnego zapotrzebowania rynku pracy na określone umiejętności i kwalifikacje oraz w prognozowaniu tego zapotrzebowania, a także przeglądu programów nauczania.

W odniesieniu do nauczycieli kształcenia i szkolenia zawodowego najpilniejsze okazały się następujące potrzeby:

- (a) zapewnienie adekwatnej liczby nauczycieli kształcenia zawodowego o odpowiednich kompetencjach dzięki wsparciu ich rozwoju zawodowego, a także poprzez zachęcenie osób rozpoczynających karierę do wyboru tego zawodu;
- (b) podniesienie kwalifikacji i kompetencji nauczycieli kształcenia zawodowego poprzez ułatwienie im dostępu do staży w firmach.

Na potrzeby te należy spojrzeć z uwzględnieniem głównych celów rozwoju systemu kształcenia zawodowego w Polsce:

- (a) stałe dostosowywanie podstawowych programów nauczania do wyzwań i potrzeb rynku pracy;
- (b) zapewnienie wysokiej jakości wyposażenia szkół zawodowych w celu umożliwienia kształcenia i szkolenia zawodowego odpowiadającego aktualnym wymogom rynku pracy;
- (c) zwiększenie stopnia oraz poprawa umiejętności korzystania z technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT) w kształceniu i szkoleniu zawodowym: opracowanie koncepcji, założeń, standardów oraz e-zasobów przydatnych w kształceniu zawodowym;
- (d) zachęcanie osób dorosłych do uczenia się przez całe życie (LLL – lifelong learning);
- (e) zachęcanie szkół zawodowych i instytucji szkolnictwa wyższego (ISW) do podejmowania stałej współpracy w celu wymiany dobrych praktyk w zakresie nauczania, szkolenia i rozwoju kompetencji nauczycieli;
- (f) zapewnienie wysokiej jakości poradnictwa i doradztwa zawodowego dla osób w każdym wieku;
- (g) opracowanie programów nauczania dodatkowych umiejętności zawodowych wykorzystywanych w różnych zawodach.

W związku z pandemią COVID-19 nauczyciele stanęli przed nowymi wyzwaniami, wynikającymi głównie z wprowadzenia do szkół zdalnego nauczania. Dotyczyły one konieczności szybkiego rozwoju kompetencji cyfrowych zarówno wśród nauczycieli, jak i uczniów, zapewnienia odpowiedniego sprzętu i wysokiej jakości materiałów dydaktycznych wykorzystywanych w formie cyfrowej, problemów wynikających z braku wiedzy i praktyki w zakresie metod zdalnego nauczania i zdalnego przeprowadzania egzaminów, społecznych i psychologicznych aspektów nauczania i uczenia się za pomocą środków cyfrowych. Zarówno władze centralne, jak i lokalne, wraz z organizacjami pozarządowymi, starały się wspierać nauczycieli w prowadzeniu zdalnego nauczania m.in. poprzez dofinansowanie zakupu sprzętu,

akcesoriów, oprogramowania lub usług dostępu do Internetu, a także zapewnienie dostępu do platform i narzędzi dydaktycznych oraz organizowanie wsparcia psychologicznego dla uczniów i nauczycieli. W poniższej ramce przedstawiono najważniejsze zmiany, jakie w ostatnich latach zaobserwowano zarówno w polityce dotyczącej kształcenia zawodowego, jak i w praktycznej realizacji tego kształcenia w Polsce.

Ramka 1. Najważniejsze zmiany dotyczące polityki w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego

- a) podejmowanie nowych działań w ramach systemu kształcenia zawodowego (2018), mających na celu zaangażowanie pracodawców w rozwój kształcenia zawodowego na wszystkich poziomach i aktualizację programów nauczania do bieżących wymagań rynku pracy takich jak:
 - i. wzmocnienie współpracy między pracodawcami i szkołami w zakresie realizacji praktycznej nauki zawodu i doskonalenia zawodowego nauczycieli u pracodawcy: 40-godzinne cykle szkoleniowe organizowane w firmach działających w dziedzinie związanej z nauczonym zawodem;
 - ii. tworzenie corocznej prognozy zapotrzebowania na pracowników w zawodach nauczanych w ramach kształcenia zawodowego i przeznaczanie większych środków finansowych na nauczanie zawodów poszukiwanych na rynku pracy;
 - iii. zapewnianie jakości prowadzonego kształcenia, np. wprowadzenie wymogu, aby wszyscy uczący się w ramach kształcenia zawodowego zdawali państwowe egzaminy zawodowe lub egzaminy czeladnicze;
 - iv. zezwolenie szkołom zawodowym na organizację krótszych form kursów zawodowych, z myślą o dorosłych osobach uczących się;
 - v. wprowadzenie nowej formy kształcenia zawodowego w systemie dualnym, we współpracy z pracodawcami (2019) – „staż uczniowski” skierowany do uczniów zawodowych szkół średnich i branżowych szkół I stopnia, którzy nie są młodocianymi pracownikami (1);
 - vi. opracowanie systemu monitorowania ścieżek edukacyjnych i zawodowych absolwentów szkół zawodowych.
- b) wprowadzenie w życie ustawy o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (2015), w tym takich jej założeń i rozwiązań jak Polska Rama Kwalifikacji i Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji, w którym zamieszczone są włączone do ZSK kwalifikacje, zasady zapewniania jakości nadawania kwalifikacji i dotyczące przeprowadzania walidacji. W rejestrze znajdują się kwalifikacje pełne i częściowe z systemu oświaty i systemu szkolnictwa wyższego, a także kwalifikacje rynkowe (2);
- c) wprowadzenie nowych regulacji mających na celu rozwój poradnictwa i doradztwa zawodowego;
- d) opracowanie nowych podstaw programowych kształcenia zawodowego przez ministerstwo właściwe ds. edukacji we współpracy z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji (ORE), pracodawcami oraz zainteresowanymi podmiotami;
- e) utworzenie, przy współudziale Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP), sektorowych rad ds. kompetencji, mających m.in. za zadanie umożliwienie zainteresowanym podmiotom wyrażenia opinii w sprawie zapotrzebowania na kompetencje w danym sektorze w celu poprawy jakości kształcenia i dopasowania jej do rynku pracy;
- f) opracowanie i przyjęcie (2019) krajowej Zintegrowanej Strategii Umiejętności, obejmującej wszystkie formy edukacji (kształcenie ogólne, kształcenie zawodowe, instytucje szkolnictwa

¹ Nieletni – młode osoby w wieku od 15 do 18 lat.

² Kwalifikacje rynkowe są uzyskiwane poza systemem oświaty i systemem szkolnictwa wyższego – na kursach i szkoleniach oferowanych przez firmy szkoleniowe czy pracodawców:
<https://kwalifikacje.gov.pl/en/how-do-you-describe-a-market-qualification> [dostęp: 4.06.2021].

wyższego, kształcenie dorosłych), zapewniającej spójną politykę państwa w zakresie rozwoju umiejętności;

g) wytypowanie zawodów o szczególnym znaczeniu dla kultury i dziedzictwa narodowego.

Wiele z wymienionych powyżej inicjatyw było wspieranych przez projekty EFS, których celem była współpraca szkół zawodowych oraz instytucji szkolnictwa wyższego, rozwój doradztwa zawodowego w szkołach, rozwój kursów zawodowych dla dorosłych, zwiększenie zaangażowania pracodawców w rozwój kształcenia zawodowego oraz organizacja szkoleń praktycznych.

Źródło: Opracowanie własne.

ROZDZIAŁ 2. Nauczyciele i instruktorzy kształcenia zawodowego

2.1. Nauczyciele kształcenia zawodowego w Polsce

W Polsce zasadniczo nie funkcjonuje pojęcie „wstępnego kształcenia i szkolenia zawodowego”. Najczęściej używa się terminu „kształcenie zawodowe” w odniesieniu do kształcenia zawodowego realizowanego w szkolnictwie średnim i policealnym.

Kształcenie zawodowe jest prowadzone przez:

- (a) nauczycieli przedmiotów ogólnych;
- (b) nauczycieli teorii przedmiotów zawodowych;
- (c) nauczycieli praktycznej nauki zawodu;
- (d) nauczycieli/pedagogów udzielających wsparcia edukacyjnego uczniom z trudnościami w nauce;
- (e) nauczycieli/psychologów udzielających wsparcia psychologicznego uczniom, ich rodzicom i nauczycielom;
- (f) nauczycieli/doradców metodycznych zapewniających wsparcie w rozwoju zawodowym nauczycieli;
- (g) nauczycieli/konsultantów, którzy opracowują materiały dydaktyczne, opracowują i prowadzą kursy doskonalenia zawodowego dla nauczycieli oraz kadry kierowniczej oświaty itp.;
- (h) instruktorów w zakładach pracy (zwykle określanych jako instruktorów praktycznej nauki zawodu).

2.2. Szkoły prowadzące kształcenie zawodowe

Kształcenie zawodowe odbywa się na etapach szkoły średniej oraz policealnej i ma głównie charakter szkolny. Szkoły średnie realizują programy łączące kształcenie ogólne i zawodowe. Osoby uczące się mogą uzyskać kwalifikacje zawodowe w ramach następujących programów kształcenia:

- (a) trzyletnie branżowe szkoły I stopnia (ISCED 353), które oferują możliwość zdobycia dyplomu potwierdzającego uzyskanie kwalifikacji w zawodzie jednokwalifikacyjnym (po zdaniu państwowego egzaminu zawodowego); absolwenci mogą kontynuować naukę od drugiego roku nauki w ogólnokształcących szkołach średnich dla dorosłych lub w ramach dwuletniego programu branżowego drugiego stopnia;
- (b) w roku szkolnym 2020/21 uruchomiono dwuletnie branżowe szkoły II stopnia (ISCED 354); ten program kształcenia ma na celu dalsze rozwijanie kwalifikacji zawodowych nauczanych w ramach programu szkół branżowych I stopnia; kształcenie zawodowe obejmuje kursy poświęcone kwalifikacjom zawodowym; kształcenie ogólne odbywa się w trybie dziennym, wieczorowym lub zaocznym; absolwenci mogą również uzyskać świadectwo ukończenia szkoły średniej (maturę), która umożliwia im dostęp do kształcenia wyższego w szkołach wyższych;

- (c) pięcioletnie zawodowe szkoły średnie (technika, ISCED 354) – prowadzą do uzyskania dyplomu potwierdzającego osiągnięcie kwalifikacji w zawodach dwukwalifikacyjnych, po zdaniu państwowego egzaminu zawodowego; absolwenci mogą również uzyskać świadectwo ukończenia szkoły średniej (maturę), która umożliwi im dostęp do kształcenia wyższego w szkołach wyższych;
- (d) trzyletnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy (ISCED 243) dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE) – umożliwiają uzyskanie świadectwa potwierdzającego przysposobienie do pracy;
- (e) oddziały przysposabiające do pracy (organizowane już w szkołach podstawowych) przygotowujące do pracy, przeznaczone dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych w wieku 15 lat i starszych.

Poza szkolnictwem wyższym kwalifikacje zawodowe można zdobyć w ramach jednorocznych lub dwuipółletnich programów szkolnych (szkoły policealne, ISCED 453). Programy te są ściśle zawodowe i nie obejmują kształcenia ogólnego. Do szkoły policealnej mogą się zapisać absolwenci liceum ogólnokształcącego, średniej szkoły zawodowej i szkoły branżowej II stopnia.

2.3. Kadra nauczycielska w placówkach prowadzących kształcenie i szkolenie zawodowe

W przypadku placówek prowadzących kształcenie i szkolenie zawodowe nauczyciele zatrudniani są zgodnie z zapotrzebowaniem i wymaganiami danej placówki. W polskim systemie edukacji nie występuje typ wyspecjalizowanej kadry nauczycielskiej, która zajmowałaby się np. wspieraniem młodzieży zagrożonej porzuceniem dalszej edukacji; natomiast funkcjonują Ochotnicze Hufce Pracy (OHP) ⁽³⁾ – państwowa organizacja zajmująca się wspieraniem młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym i młodzieży bezrobotnej, która nie ukończyła 25 roku życia. Organizacja ta nadzorowana jest przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej i oferuje młodzieży powyżej 15 roku życia, która nie ukończyła szkoły średniej, możliwość zdobycia kwalifikacji zawodowych i/lub uzupełnienia wykształcenia (więcej szczegółów w części 6.3).

³ Strona internetowa Ochotniczych Hufców Pracy (OHP) <https://www.ohp.pl/> [dostęp: 31.05. 2021]

ROZDZIAŁ 3. Kształcenie nauczycieli

3.1. Podstawy prawne

Kwestia rozwoju zawodowego nauczycieli kształcenia i szkolenia zawodowego zatrudnionych w placówkach szkolnych w Polsce jest regulowana głównie przez:

- (a) Ustawę z dnia 22 grudnia 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 2245) ⁽⁴⁾;
- (b) Ustawę z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2019 r., poz. 2215 z późn. zm.) ⁽⁵⁾;
- (c) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 lipca 2018 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli (Dz.U. z 2020 r., poz. 2200) ⁽⁶⁾;
- (d) Ustawę z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. 2021, poz. 735) ⁽⁷⁾.

Nauczyciele w publicznych szkołach są zatrudniani na podstawie Karty Nauczyciela ⁽⁸⁾, która określa warunki pracy, obowiązki, prawa oraz wymagania dotyczące rozwoju zawodowego i wynagrodzenia nauczycieli. W szkołach niepublicznych nauczyciele są zatrudniani wyłącznie na podstawie przepisów prawa pracy i prawa cywilnego.

3.2. Wymagania dotyczące kwalifikacji i kompetencji nauczycieli

Wymagania kwalifikacyjne dotyczące nauczycieli różnią się w zależności od nauczanego przedmiotu. Nauczyciele przedmiotów ogólnych powinni posiadać co najmniej tytuł magistra, natomiast nauczyciele teorii przedmiotów zawodowych co najmniej tytuł licencjata, a w obu przypadkach wymagane jest również przygotowanie pedagogiczne. Nauczyciele praktycznej nauki zawodu muszą mieć:

- (a) takie same kwalifikacje, jakie wymagane są od nauczycieli teorii przedmiotów zawodowych lub tytuł mistrza w rzemiośle, lub dyplom (nieistniejącego już) technikum pedagogicznego lub dyplom czy też świadectwo ukończenia szkoły średniej (matury) wraz ze świadectwem kwalifikacji zawodowych i dwuletnim stażem pracy;
- (b) przygotowanie pedagogiczne.

Nie ma w Polsce dedykowanych szkoleń, które przygotowywałyby nauczycieli przedmiotów ogólnych lub teoretycznych przedmiotów zawodowych do nauczania w placówkach kształcenia zawodowego. Wymagania względem nauczycieli w zależności od rodzaju placówki definiuje

⁴ <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180002245> [dostęp: 31.05.2021].

⁵ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190002215> [dostęp: 31.05.2021].

⁶ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180001574> [dostęp: 31.5.2021].

⁷ <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20210000735> [dostęp: 31.05.2021].

⁸ Ibidem.

rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli⁽⁹⁾. Rozporządzenie określa wymagane wykształcenie nauczycieli – profil i poziom (w tym nauczycieli kształcenia zawodowego przedmiotów teoretycznych i praktycznych); warunki uzyskania uprawnienia do nauczania języków obcych; wykaz egzaminów, które umożliwiają uzyskanie kwalifikacji do nauczania języków obcych; wykaz rodzajów placówek oraz wyszczególnione sytuacje, w których można zatrudnić nauczycieli, którzy nie mają wyższego wykształcenia lub ukończonego kursu pedagogicznego.

W przypadku placówek specjalnych wymagane są od nauczycieli dodatkowe kwalifikacje związane ze specyfiką niepełnosprawności, np. w zakresie nauczania osób z dysfunkcją wzroku lub rewalidacji.

3.3. Obowiązek doskonalenia zawodowego nauczycieli

Nauczyciele mają prawo do udziału we wszystkich formach doskonalenia zawodowego i są zobowiązani do systematycznego podnoszenia swoich kompetencji zgodnie z potrzebami szkoły. Doskonalenie zawodowe jest wymagane do awansu zawodowego⁽¹⁰⁾. Finansuje się je z budżetów lokalnych/regionalnych. Dyrektorzy szkół odpowiadają za ocenę potrzeb nauczycieli w zakresie doskonalenia zawodowego oraz za przygotowanie szkolnych planów rozwoju zawodowego. Dotyczą one różnego rodzaju kompetencji (technicznych, pedagogicznych/dydaktycznych, transwersalnych). Doskonalenie zawodowe nauczycieli może odbywać się w publicznych placówkach, działających na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, a także w placówkach niepublicznych. Jedną z takich instytucji publicznych jest Ośrodek Rozwoju Edukacji⁽¹¹⁾, który działa na poziomie centralnym i oferuje możliwość doskonalenia nauczycielom kształcenia ogólnego i zawodowego. Do głównych zadań placówek doskonalenia nauczycieli należy opracowywanie programów doskonalenia zawodowego oraz materiałów edukacyjnych dla nauczycieli, wskazywanie priorytetów doskonalenia oraz realizacja programów doskonalenia zawodowego. Kształcenie nauczycieli odbywa się również na uczelniach wyższych.

Ponadto doskonalenie zawodowe jest prowadzone również przez nauczycieli konsultantów oraz doradców metodycznych. Zajmują się oni kształceniem umiejętności w zakresie nauczania przedmiotów i metodyki nauczania, wspierają nauczycieli w rozwoju zawodowym, organizują konferencje, seminaria i warsztaty, a także identyfikują potrzeby nauczycieli w zakresie doradztwa i szkoleń zawodowych.

Doskonalenie zawodowe jest realizowane także na poziomie szkoły poprzez wewnętrzne systemy rozwoju zawodowego, w tym np. spotkania rady pedagogicznej, zajęcia, obserwacje, wizyty studyjne. Jedną z form doskonalenia zawodowego są obowiązkowe szkolenia dla nauczycieli kształcenia zawodowego.

⁹ D.U. z 2020, poz. 1289, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200001289> [dostęp 31.05.2021].

¹⁰ Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2019, poz. 2215 z późn. zm).

¹¹ Ośrodek Rozwoju Edukacji (ORE), <https://www.ore.edu.pl/2018/01/centre-for-education-development/> [dostęp: 31.05.2021].

Od września 2019 r. nauczyciele kształcenia zawodowego mają obowiązek uczestniczyć w szkoleniach branżowych organizowanych u przedsiębiorcy lub w indywidualnym gospodarstwie rolnym. Dzięki inicjatywom współfinansowanym przez EFS nauczyciele mogą korzystać z otwartego dostępu do wielu zasobów edukacyjnych oraz mają dodatkowe możliwości doskonalenia zawodowego.

Karta Nauczyciela określa stopnie awansu zawodowego nauczycieli:

- (a) nauczyciel stażysta – pierwszy etap w karierze nauczyciela;
- (b) nauczyciel kontraktowy – tytuł przyznawany po roku i dziewięciu miesiącach stażu oraz zaliczeniu egzaminu przeprowadzanego przez komisję egzaminacyjną;
- (c) nauczyciel mianowany – tytuł przyznawany po dwóch latach i dziewięciu miesiącach stażu oraz po zaliczeniu egzaminu przeprowadzanego przez komisję egzaminacyjną;
- (d) nauczyciel dyplomowany – tytuł przyznawany po dwóch latach i dziewięciu miesiącach stażu, po uznaniu dorobku zawodowego przez komisję kwalifikacyjną i odbyciu rozmowy kwalifikacyjnej.

Nauczyciele stażyści i kontraktowi w trakcie odbywania stażu w szkole są wspierani przez opiekuna/koordynatora stażu, którego wyznacza dyrektor szkoły spośród nauczycieli mianowanych lub dyplomowanych. Opiekun pomaga nauczycielowi, w szczególności w przygotowaniu i realizacji planu awansu zawodowego oraz we wstępnej ocenie osiągnięć zawodowych uzyskanych w okresie stażu. Stopień zawodowy nauczyciela wiąże się z wysokością otrzymywanego wynagrodzenia zasadniczego. Nauczyciele o wybitnych osiągnięciach mogą również uzyskać tytuł honorowego profesora oświaty.

3.4. Dane o nauczycielach kształcenia i szkolenia zawodowego zatrudnionych w szkołach

Dane dotyczące nauczycieli w Polsce pochodzą z państwowej bazy danych – Systemu Informacji Oświatowej (SIO) i są publikowane corocznie przez GUS. SIO jest prowadzony przez ministra edukacji, składa się z kilku zbiorów danych, np. o szkołach i innych instytucjach edukacyjnych, uczniach i nauczycielach.

Tabela 1 przedstawia liczbę nauczycieli według typu szkoły i stopnia awansu zawodowego – stan na rok szkolny 2019/2020.

Tabela 1. **Nauczyciele zatrudnieni w pełnym i niepełnym wymiarze godzin (*) według typu szkoły prowadzącej kształcenie i szkolenie zawodowe i stopnia awansu zawodowego w roku szkolnym 2019/2020**

TYP PLACÓWKI	Łącznie	Stopień awansu zawodowego				Nie określono
		nauczyciel stażysta	nauczyciel kontraktowy	nauczyciel mianowany	nauczyciel dyplomowany	
ŁĄCZNIE (**)	513 868	20 241	81 704	98 304	288 080	25 538
Szkoła branżowa I stopnia	13 076	387	1 358	2 671	8 147	513
Technikum	50 986	1 601	5 117	8 947	33 570	1 751
Szkoła policealna	3 153	112	359	391	840	1 450
Kolegium pracowników służb społecznych	19	2	-	5	13	-
Ogólnokształcąca szkoła artystyczna prowadząca do uzyskania certyfikatu zawodowego	2 778	93	390	687	1 508	100
Szkoła artystyczna prowadząca do uzyskania certyfikatu zawodowego	1 910	61	304	515	971	59
Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	4 773	103	510	965	3 115	80

(*) W ekwiwalentach pełnego czasu pracy. (**) Wszystkie szkoły, w tym prowadzące kształcenie zawodowe.

Źródło: GUS, *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2019/2020*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/oswiata-i-wychowanie-w-roku-szkolnym-20192020,1,15.html> [dostęp 31.05.2021].

Dane dotyczące doskonalenia zawodowego nauczycieli nie są publikowane przez Główny Urząd Statystyczny, są jedynie gromadzone w Systemie Informacji Oświatowej. W tabeli 2 przedstawiono dane dotyczące różnych form doskonalenia zawodowego nauczycieli szkół zawodowych w roku szkolnym 2020/2021.

Tabela 2. **Formy szkolenia i kształcenia nauczycieli zatrudnionych w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe w roku szkolnym 2020/2021**

TYP PLACÓWKI	Liczba nauczycieli (*),	Liczba nauczycieli, którzy ukończyli szkolenie zawodowe lub kształcenie (**) (***)	Forma szkolenia zawodowego (****)		Forma kształcenia (****)		
			Studia podyplomowe	Kurs dokształcający	Kwalifikacyjny kurs zawodowy	Programy pierwszego i drugiego stopnia	Studia podyplomowe prowadzące do uzyskania kwalifikacji
Szkoła branżowa I-stopnia	13 076	31	3	65	1	0	9
Technikum	50 986	155	19	203	2	4	20
Szkoła policealna	3 153	113	14	218	8	1	20
Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	4 773	58	2	91	2	2	6

(*) Dane GUS.

(**) Nauczyciel może być zatrudniony w więcej niż jednym rodzaju szkoły.

(***) Stan na dzień 30.09.2021.

(****) Nauczyciele mogli uczestniczyć w więcej niż jednym rodzaju form rozwoju zawodowego i być odpowiednio do tego ujęci.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SIO udostępnionych przez Ministerstwo Edukacji i Nauki (data pobrania: 30.09.2021) oraz GUS, *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2019/20*) <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/oswiata-i-wychowanie-w-roku-szkolnym-20192020,1,15.html> [dostęp 31.05.2021].

ROZDZIAŁ 4. Instruktorzy praktycznej nauki zawodu

4.1. Definicje

Praktyczna nauka zawodu może odbywać się u pracodawcy lub w indywidualnym gospodarstwie rolnym, w warunkach rzeczywistych. Formalne ustalenia dotyczące warunków i organizacji praktycznej nauki zawodu, w tym osób ją prowadzących, zależą od formy i miejsca realizacji kształcenia praktycznego.

Prawo oświatowe ⁽¹²⁾ podaje następujące nazwy funkcji osób prowadzących praktyczną naukę zawodu u pracodawcy:

- (a) instruktor praktycznej nauki zawodu;
- (b) opiekun praktyk zawodowych;
- (c) opiekun stażu uczniowskiego.

Rozporządzenie o przygotowaniu zawodowym młodocianych ⁽¹³⁾ definiuje instruktora poprzez wskazanie jego roli w danej firmie. Osobą prowadzącą praktyczną naukę zawodu może być: pracodawca, osoba zarządzająca firmą w imieniu pracodawcy lub pracownik tego przedsiębiorstwa.

4.2. Podstawy prawne

Prawo oświatowe ⁽¹⁴⁾ określa warunki, jakie muszą spełniać osoby prowadzące praktyczną naukę zawodu: zarówno instruktorami, jak i opiekunami praktyk mogą być wyłącznie osoby niekarane, bez zakazu prowadzenia działalności związanej z edukacją, wychowaniem i opieką nad małoletnimi. Takie same warunki muszą spełniać opiekunowie praktycznej nauki zawodu, zajmujący się przygotowaniem zawodowym młodocianych. Rozporządzenie o praktycznej nauce zawodu ⁽¹⁵⁾ określa wymagania, jakie muszą spełniać instruktorzy i opiekunowie, z podziałem na: kwalifikacje pedagogiczne, poziom wykształcenia, kwalifikacje zawodowe i doświadczenie zawodowe w zawodzie, którego nauczają. Szczegółowe wymagania wobec instruktorów i opiekunów przedstawiono w poniższej tabeli.

¹² Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 roku – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 z późn. zm.)
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20170000059> [dostęp 24.05.2021].

¹³ (1) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 maja 1996 r. w sprawie przygotowania zawodowego młodocianych (Dz.U. z 1996 r. Nr 60, poz. 278 z późn. zm.)
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190001636> [dostęp: 24.05.2021].
Młodociany – młoda osoba w wieku od 15 do 18 lat.

¹⁴ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 roku - Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r., poz. 59 z późn. zm.)
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20170000059> [dostęp 24.05.2021].

¹⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 marca 2019 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz.U. z 2019 r., poz. 391 z późn. zm.)
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190000391> [dostęp: 24.05.2021].

Tabela 3. Szczegółowe wymagania wobec osób prowadzących praktyczną naukę zawodu u pracodawcy

Kwalifikacje pedagogiczne	Wykształcenie	Kwalifikacje zawodowe	Staż pracy w nauczanym zawodzie
<ul style="list-style-type: none"> • Instruktorzy i opiekunowie muszą mieć kwalifikacje pedagogiczne uzyskiwane po ukończeniu jednego z poniższych programów: • kurs pedagogiczny dla instruktorów praktycznej nauki zawodu, którego program został przygotowany zgodnie z ramowym programem kursu pedagogicznego dla instruktorów praktycznej nauki zawodu i zatwierdzony przez kuratora oświaty • kurs pedagogiczny, którego program został zatwierdzony przez kuratora oświaty i obejmował łącznie co najmniej 70 godzin zajęć z psychologii, pedagogiki i metodyki oraz 10 godzin praktyki metodycznej • kurs pedagogiczny uprawniający do pełnienia funkcji instruktora praktycznej nauki zawodu ukończony przed 6 stycznia 1993 r. • przygotowanie pedagogiczne wymagane od nauczycieli 	<ul style="list-style-type: none"> • technikum (ISCED 354), branżowa szkoła II stopnia (ISCED 354) lub równoważne • szkoła policealna, pomaturalna (ISCED 4) 	<ul style="list-style-type: none"> • tytuł zawodowy w zawodzie, którego będą nauczać, lub w zawodzie pokrewnym do zawodu, którego będą nauczać 	<ul style="list-style-type: none"> • 3 lata
	<ul style="list-style-type: none"> • liceum (ISCED 344) • technikum (ISCED 354), branżowa szkoła II stopnia (ISCED 354) w zawodzie innym niż nauczany • średnie studium zawodowe (ISCED 354) ⁽¹⁶⁾ 	<ul style="list-style-type: none"> • tytuł robotnika wykwalifikowanego lub równorzędny w zawodzie, którego będą nauczać 	<ul style="list-style-type: none"> • 4 lata
	<ul style="list-style-type: none"> • dyplom ukończenia studiów (ISCED 6 i 7) na kierunku odpowiednim do zawodu, którego będą nauczać 	<ul style="list-style-type: none"> • nie dotyczy 	<ul style="list-style-type: none"> • 2 lata
<ul style="list-style-type: none"> • Kwalifikacje wymagane od nauczycieli praktycznej nauki zawodu 	<ul style="list-style-type: none"> • dyplom ukończenia studiów (ISCED 6 i 7) na kierunku innym niż zawodu, którego będą nauczać 	<ul style="list-style-type: none"> • nie dotyczy 	<ul style="list-style-type: none"> • 4 lata
	<ul style="list-style-type: none"> • branżowe szkoły I stopnia (ISCED 353) 	<ul style="list-style-type: none"> • tytuł zawodowy w zawodzie, którego będą nauczać, lub w zawodzie pokrewnym do zawodu, którego będą nauczać 	<ul style="list-style-type: none"> • 6 lat
	<ul style="list-style-type: none"> • co najmniej branżowa szkoła I stopnia (ISCED 353) 	<ul style="list-style-type: none"> • Tytuł mistrza w nauczanym zawodzie lub w zawodzie wchodzącym w zakres zawodu, którego będą nauczać 	<ul style="list-style-type: none"> • nie dotyczy

Źródło: opracowanie własne na podstawie § 10 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 marca 2019 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz.U. z 2019 r., poz. 391 z późn. zm.).

¹⁶ Te programy nie funkcjonują już w polskim systemie edukacji. Były to trzyletnie ponadpodstawowe programy zawodowe dające dostęp do edukacji na poziomie wyższym.

Powyższe wymagania muszą spełniać również instruktorzy przygotowania zawodowego młodocianych, zgodnie z odpowiednim rozporządzeniem ⁽¹⁷⁾.

W przypadku gdy praktyczna nauka zawodu jest organizowana przez szkołę, szkoła nadzoruje zatrudnienie instruktorów i opiekunów oraz realizację programu. Realizację praktycznej nauki zawodu młodocianych w rzemiośle nadzoruje odpowiednia izba rzemieślnicza lub cech rzemieślniczy z ramienia izby ⁽¹⁸⁾.

4.3. Przepisy dotyczące doskonalenia zawodowego instruktorów

Instruktorzy prowadzący szkolenia w zakładach pracy są prawnie zobowiązani do uzyskania odpowiednich kwalifikacji pedagogicznych (patrz część 4.2). Dlatego też kursy oferujące możliwość zdobycia wymaganego do pracy przygotowania pedagogicznego są głównym rodzajem szkoleń oferowanych tej grupie nauczycieli.

Rozporządzenie o praktycznej nauce zawodu z 2019 r. ⁽¹⁹⁾ określa ramowy program kursu pedagogicznego dla instruktorów praktycznej nauki zawodu, który obejmuje: podstawy pedagogiki ze szczególnym uwzględnieniem pedagogiki pracy, elementy psychologii w komunikacji i relacjach „instruktor – osoba ucząca się”, metodykę praktycznej nauki zawodu oraz umiejętności dydaktyczne. Rozporządzenie podaje również wymiar godzin poszczególnych zajęć i efekty kształcenia. W Załączniku nr 1 znajdują się przykładowe zagadnienia z ramowego programu kursu pedagogicznego dla instruktorów praktycznej nauki zawodu. Organizacje branżowe, takie jak sektorowe rady ds. kompetencji, w swoich zaleceniach dotyczących zapotrzebowania na kwalifikacje wskazywały właśnie na kwalifikacje pedagogiczne dla instruktorów praktycznej nauki zawodu w firmach ⁽²⁰⁾.

W kilku województwach realizowano projekty współfinansowane z EFS, które miały na celu podniesienie poziomu kwalifikacji zawodowych i pedagogicznych instruktorów praktycznej nauki zawodu. Projekty te mogły obejmować również potwierdzanie i certyfikację wiedzy, umiejętności i kompetencji, a także certyfikację kwalifikacji osób mających egzaminować kandydatów na

¹⁷ § 2 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 maja 1996 r. w sprawie przygotowania zawodowego młodocianych (Dz. U. z 1996 r. Nr 60, poz. 278 z późn. zm.)
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190001636> [dostęp: 24.05.2021].

¹⁸ Art. 3, ust. 6 ustawy z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle (Dz. U. z 1989 r., Nr 17, poz. 92 z późn. zm.)
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19890170092> [dostęp: 24.05.2021].

¹⁹ W celu ujednoczenia wymagań dotyczących kształcenia pedagogicznego instruktorów praktycznej nauki zawodu wprowadzono ramowy program dla kursu pedagogicznego instruktorów. Przed wprowadzeniem ramowego programu organizatorzy szkoleń konstruowali program szkoleniowy arbitralnie.

²⁰ Na przykład: Rekomendacja 1/2020 Sektorowej Rady ds. Kompetencji dla przemysłu motoryzacyjnego z uwzględnieniem elektromobilności.
https://www.parp.gov.pl/storage/grants/documents/64/Rekomendacja-Rady-ds.-kompetencje-w-sektorze-Motoryzacyjnym_23112020.pdf [dostęp: 21.04.2021]. Albo rekomendacja 2/2019 Sektorowej Rady ds. Kompetencji w Sektorze Turystycznym.
https://www.parp.gov.pl/storage/grants/documents/64/Aktualizacja_REKOMENDACJA-Nr-2-SRK_TURYSTYKA.pdf [dostęp: 21.04.2021].

nauczycieli praktycznej nauki zawodu. Projekty te były realizowane w ramach programów regionalnych ⁽²¹⁾.

W celu wsparcia rozwoju zawodowego instruktorów praktycznej nauki zawodu Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej ogłosiło w drugiej połowie 2018 r. nabór do projektów mających na celu zwiększenie międzynarodowej mobilności nauczycieli praktycznej nauki zawodu, instruktorów praktycznej nauki zawodu w firmach oraz osób zainteresowanych podjęciem pracy w takim charakterze. Głównym celem było umożliwienie uczestnikom projektu poznania metod pracy z uczniami, a także praktycznych rozwiązań stosowanych w tych krajach UE, w których dualny system kształcenia jest dobrze rozwinięty (Austria, Dania i Niemcy) ⁽²²⁾. Sfinansowano dziesięć projektów, w których wzięło udział prawie 460 uczestników, na łączną kwotę ponad 3,5 mln złotych. Najpopularniejszym kierunkiem wyjazdów były Niemcy, a czas pobytu wynosił średnio 5 dni (maksymalny okres dozwolony w regulaminie konkursu) ⁽²³⁾.

4.4. Dane dotyczące instruktorów praktycznej nauki zawodu zatrudnionych w firmach

Dane o instruktorach praktycznej nauki zawodu i opiekunach uczniów w zakładach pracy nie są systematycznie gromadzone, mają charakter fragmentaryczny i bywają nieaktualne.

W poniższej tabeli przedstawiono liczbę uczniów uczestniczących w praktycznej nauce zawodu u pracodawcy, co może pomóc w przybliżeniu oszacować, jaka jest liczba zajęć praktycznych prowadzonych przez instruktorów w firmach.

Tabela 4. Liczba uczniów uczestniczących w praktycznej nauce zawodu u pracodawcy lub w indywidualnym gospodarstwie rolnym według rodzaju programu w roku szkolnym 2020/21

Typ szkoły	Liczba uczniów
szkoły branżowe I stopnia, w tym placówki realizujące przygotowanie zawodowe młodocianych pracowników	126 817 119 508
Technika	75 307

NB: Liczba uczniów szkół branżowych I stopnia w roku szkolnym 2019/20 wynosiła ok. 195 000, a techników – ok. 648 000.

Źródło: SIO, dane dostarczone przez Ministerstwo Edukacji i Nauki [pobrano 4 maja 2021 r.]

²¹ <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/zasady-dzialania-funduszy/fundusze-europejskie-w-polsce/#Programy%20regionalne> [dostęp: 26.04.2021].

²² https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/64784/Regulamin_konkursu_wersja_z_30_pazdziernika_2018.pdf [dostęp 26.04.2021].

²³ Źródło: dane dostarczone przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej [pobrano: 26.08. 2021].

ROZDZIAŁ 5. Współpraca szkół z pracodawcami

5.1. Przykłady współpracy

W grudniu 2018 r. wprowadzono nowe przepisy zobowiązujące szkoły prowadzące kształcenie zawodowe do podejmowania współpracy z pracodawcami przed wprowadzeniem do programu nauczania nowego zawodu. Współpraca ta ma obejmować też między innymi realizowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli praktycznej nauki zawodu.

Nowa ustawa wprowadziła od września 2019 r. obowiązkowe szkolenia zawodowe dla nauczycieli kształcenia zawodowego zatrudnionych w przedsiębiorstwach. Ta nowa forma doskonalenia zawodowego nauczycieli obejmuje 40-godzinne cykle szkoleniowe (w okresach 3-letnich) realizowane w organizacji działającej w branży związanej z nauczonym zawodem. Udział w szkoleniach jest obowiązkowy zarówno dla nauczycieli teoretycznych przedmiotów zawodowych, jak i dla nauczycieli praktycznych przedmiotów zawodowych w szkołach, ośrodkach kształcenia ustawicznego i ośrodkach kształcenia zawodowego. Z wymogu zwolnieni są nauczyciele, którzy są zatrudnieni lub prowadzą firmy w nauczanej dziedzinie ⁽²⁴⁾.

Od 2016 r. Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji (FRSE), pełniąca funkcję Narodowej Agencji Programu Erasmus+, ogłosiła kilka konkursów grantowych na projekty przeznaczone dla nauczycieli kształcenia i szkolenia zawodowego ukierunkowane na nauczanie w szkołach/firmach lub udział w stażach zawodowych, stażach towarzyszących w szkołach/firmach lub innych formach praktycznego szkolenia za granicą.

Ponadto rozpoczęto realizację projektów współfinansowanych przez EFS, zakładających współpracę między szkołami prowadzącymi kształcenie zawodowe z instytucjami szkolnictwa wyższego ⁽²⁵⁾. Celem projektów było opracowanie i rozpowszechnienie dobrych praktyk w zakresie współpracy szkół i uczelni wyższych, w tym modelowych form doskonalenia zawodowego nauczycieli przedmiotów zawodowych ⁽²⁶⁾.

²⁴ W drugiej połowie 2020 roku Instytut Badań Edukacyjnych przeprowadził badanie, którego celem było określenie mocnych i słabych stron tego nowego wymogu prawnego. Wyniki badań będą dostępne jeszcze w tym roku. Więcej informacji na ten temat można znaleźć w Załączniku nr 3.

²⁵ https://efs.mein.gov.pl/wp-content/uploads/2018/12/III-zmiana_Regulamin-wsp%C3%B3lpraca-szk%C3%B3l-zawodowych-z-wy%C5%BCszymi.pdf [dostęp: 6.05.2021]; <http://cmf.p.lodz.pl/index.php?p=reklama> [dostęp: 6.05.2021].

²⁶ Przykładowy model współpracy opracowany w ramach jednego z tych projektów obejmuje również krótki kwestionariusz dotyczący potrzeb edukacyjnych nauczycieli oraz ocenę dotychczasowych działań szkół w zakresie URZ https://ckziu.com/images/zdjecia/Projekty_UE/Model_wspolpracy_szkoly_z_uczelnia.pdf [dostęp: 6.05.2021].

5.2. Współpraca placówek kształcenia zawodowego z pracodawcami

Najpowszechniejszymi i polami współpracy placówek prowadzących kształcenie/szkolenie zawodowe z firmami ⁽²⁷⁾ są:

- (a) organizacja zajęć praktycznych oraz
- (b) praktyk zawodowych;
- (c) wsparcie finansowe udzielane przez pracodawców szkół/ośrodków;
- (d) organizacja innych zajęć praktycznych (np. warsztaty w laboratoriach) ⁽²⁸⁾.

Pozostałe formy współpracy obejmują: organizację szkoleń dla uczniów, finansowanie materiałów, pomocy dydaktycznych oraz wyposażenia warsztatów, opracowywanie programów nauczania, prowadzenie szkoleń dla nauczycieli, organizację wycieczek dydaktycznych dla uczniów i nauczycieli, finansowanie stypendiów dla uczniów oraz organizację konkursów umiejętności i wiedzy ⁽²⁹⁾.

Coraz popularniejszą formą współpracy szkół z firmami jest prowadzenie klas patronackich – przedsiębiorstwo decyduje się na objęcie patronatem danej klasy i angażuje się w proces kształcenia, np. w zakresie organizacji praktyk, szkoleń, zagranicznych wizyt studyjnych dla uczniów i nauczycieli, a także zapewnia zatrudnienie określonej grupie uczniów. Krótki opis współpracy pomiędzy Volkswagen Poznań a Zespołem Szkół nr 1 w Swarzędzu, dotyczącej tworzenia klas patronackich, znajduje się w Załączniku nr 2.

Stosunkowo nową formą współpracy pomiędzy szkołami, pracodawcami i władzami lokalnymi są klastry edukacyjne, tworzone w ramach specjalnych stref ekonomicznych. Głównym celem klastra edukacyjnego jest zazwyczaj transfer wiedzy oraz ułatwienie współpracy pomiędzy szkołami zawodowymi i przedsiębiorstwami z branży związanej z zawodem nauczonym w szkole. Tak powstaje sieć partnerów ze sfery edukacji i rynku pracy. Szkoły mogą dzięki temu oferować swoim uczniom dodatkowe praktyki zawodowe, szkolenia, wizyty studyjne, konkursy i quizy ⁽³⁰⁾, mogą, z pomocą pracodawców, szkolić nauczycieli, otrzymują też środki na lepsze wyposażenie warsztatów. Oprócz możliwości zatrudnienia w przyszłości wykwalifikowanych pracowników

²⁷ Podstawą współpracy szkół/ośrodków z firmami jest zazwyczaj formalna umowa, określająca główne obowiązki i zobowiązania obu sygnatariuszy. W przypadku praktyk zawodowych i szkolenia w miejscu pracy szkoła/ośrodek musi zaakceptować osobę pełniącą funkcję instruktora praktycznej nauki zawodu w firmie, ponadto praca instruktora jest później nadzorowana przez szkołę. Instruktorzy praktycznej nauki zawodu w firmie wchodzi w skład rady pedagogicznej szkoły. Umowa między szkołą a pracodawcą określa większość kwestii związanych ze szkoleniem, takich jak przedmiot i zakres szkolenia, harmonogram itp. Pracodawca/instruktor praktycznej nauki zawodu w firmie jest również zobowiązany do realizowania programu nauczania zawodu, przy czym pracodawca może poprosić o włączenie do programu dodatkowych treści nauczania.

²⁸ Na podstawie badania przeprowadzonego w latach 2010/2011
http://www.koweziu.edu.pl/download.php?plik=KOWEZiU_Stan_szkolnictwa.pdf [dostęp: 6.05.2021].

²⁹ Ibidem.

³⁰ Na przykład klastry edukacyjny z Dolnego Śląska ogłosił konkurs dla uczniów szkół zawodowych na opisanie swoich najlepszych doświadczeń związanych z praktykami zawodowymi
<https://lsse.eu/zapraszamy-do-udzialu-w-konkursie-moja-najciekawsza-praktyka/> [dostęp: 13.05.2021].

firmy zyskują też możliwość promowania swoich usług i towarów w społeczności lokalnej oraz wzmocnienia swojego wizerunku.

5.3. Nauczyciele i instruktorzy nieposiadający kwalifikacji nauczycielskich

Prawo oświatowe ⁽³¹⁾ pozwala na zatrudnienie osoby bez wymaganych prawnie kwalifikacji do nauczania przedmiotów zawodowych w szkole prowadzącej kształcenie zawodowe, jeżeli dyrektor danej szkoły uzna, że taka osoba posiada wystarczające kwalifikacje zawodowe. Dyrektor szkoły musi wówczas odpowiednio uzasadnić swoją decyzję, która następnie musi zostać zaakceptowana przez organ prowadzący szkołę. Ustawa pozwala również na zatrudnienie przez szkołę osoby, która nie posiada kwalifikacji do nauczania przedmiotów pozazawodowych, ale w takim przypadku szkoła musi uzyskać wcześniej zgodę kuratora oświaty.

Zasady zatrudnienia osoby nieposiadającej kwalifikacji nauczycielskich opierają się na Kodeksie pracy, a nie na Karcie Nauczyciela, jak w przypadku większości nauczycieli ⁽³²⁾. W 2021 r. 1910 nauczycieli nie posiadało pełnych kwalifikacji nauczycielskich ⁽³³⁾.

5.4. Dane dotyczące współpracy szkół z pracodawcami

Dane dotyczące współpracy szkół prowadzących kształcenie zawodowe z firmami nie są gromadzone w sposób systematyczny, a dostępne dane są rozproszone i fragmentaryczne. Czasami szkoły podają informacje o takiej współpracy na swoich stronach internetowych, ale informacje te są prezentowane w celach promocyjnych, a nie statystycznych. W ciągu ostatnich pięciu lat nie przeprowadzono żadnych kompleksowych badań, dotyczących współpracy szkół z firmami.

³¹ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 z późn. zm.) <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20170000059> [dostęp: 26.08.2021].

³² Przeprowadzone przez IBE badanie jakościowe zatytułowane „Środowiskowe uwarunkowania funkcjonowania branżowych szkół I stopnia w kontekście wdrażania Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji” wykazało, że praktyka zatrudniania osób bez kwalifikacji nauczycielskich do nauczania może budzić kontrowersje wśród nauczycieli, ponieważ w wielu przypadkach osoby „mniej wykwalifikowane” (nieposiadające pełnych kwalifikacji nauczycielskich wymaganych prawem) otrzymują wyższe wynagrodzenie. Więcej szczegółów na temat tego badania znajduje się w Załączniku nr 3.

³³ Źródło: dane z SIO przekazane przez Ministerstwo Edukacji i Nauki [pobrano: 21.10.2021].

ROZDZIAŁ 6. Projekty i inicjatywy finansowane ze środków krajowych i unijnych

6.1. Umiejętności cyfrowe wymagane do nauczania zdalnego i hybrydowego

Działania na rzecz rozwijania umiejętności cyfrowych wśród nauczycieli zajmują również istotne miejsce w polityce. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 lipca 2019 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela ⁽³⁴⁾ zawiera odniesienia do efektów kształcenia z zakresu technologii cyfrowych. Zgodnie z wymaganiami nauczyciele powinni wiedzieć, jak dobrać odpowiednie metody nauczania, w tym technologie informacyjno-komunikacyjne, i jak z nich korzystać, również w pracy z uczniami ze SPE ⁽³⁵⁾.

W ostatnich latach powstało wiele projektów mających na celu rozwijanie umiejętności cyfrowych wśród nauczycieli, takie jak współfinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego projekt „Lekcja: Enter” ⁽³⁶⁾, służący podnoszeniu poziomu kompetencji cyfrowych nauczycieli i dyrektorów szkół podstawowych i średnich (edukacja ogólna, technika, branżowe programy I stopnia). Uczestnicy projektu uczą się, jak odpowiedzialnie i bezpiecznie korzystać z nowych technologii w nauczaniu i tworzeniu treści cyfrowych.

Nauczyciele mogą skorzystać z bezpłatnego szkolenia organizowanego jako część projektu „IT Szkoła” ⁽³⁷⁾ oraz realizowanego w ramach programu Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej ⁽³⁸⁾. W programie oferowane są szkolenia m.in. z zakresu uczenia maszynowego, sztucznej inteligencji, sieci komputerowych, cyberbezpieczeństwa, algorytmów i programowania.

Z kursów MOOC, dostępnych na platformie NAVOICA ⁽³⁹⁾, ogólnokrajowej bezpłatnej platformie edukacyjnej zamówionej przez rząd w ramach projektu „Polskie MOOC”, mogą korzystać również nauczyciele. Kursy obejmują m.in. następujące zagadnienia: matematykę dyskretną, kryptografię, nowoczesne narzędzia ICT i innowacyjne metody kreatywnej edukacji, wirtualizację i przetwarzanie w chmurze w praktycznych zastosowaniach, programowanie.

³⁴ D.U. z 2019 r., poz. 1450 z późn. zm.

<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190001450> [dostęp: 21.5.2021].

³⁵ Ibidem.

³⁶ Projekt jest realizowany przez Fundację Orange, Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego oraz Instytut Spraw Publicznych w latach 2019–2023, podczas których ze szkoleń skorzysta ponad 75 000 nauczycieli <https://lekcjaenter.pl> [dostęp: 19.5.2021].

³⁷ <https://it-szkola.edu.pl/projekt> [dostęp 19.05.2021].

³⁸ Program publicznej sieci telekomunikacyjnej umożliwiający szkołom w Polsce podłączenie do szybkiego, bezpłatnego i bezpiecznego internetu. Program został opracowany przez Ministerstwo Cyfryzacji, a jego założenia i cele są realizowane przez Państwowy Instytut Badawczy NASK, <https://ose.gov.pl> [dostęp: 19.05.2021].

³⁹ <https://navoica.pl> [dostęp: 20.5.2021].

W związku z trwającą pandemią Covid-19 w roku akademickim 2020/2021 uczelnie mogły zdalnie prowadzić kształcenie nauczycieli, w wymiarze, który umożliwił uzyskanie 100% punktów ECTS, wymaganych w danym programie studiów⁽⁴⁰⁾. Wiele instytucji szkolnictwa wyższego oferowało studia podyplomowe w zakresie korzystania z narzędzi ICT w edukacji, również ośrodki doskonalenia nauczycieli miały w swojej ofercie szkolenia dotyczące zastosowania narzędzi ICT w edukacji, na przykład nauczania zdalnego z wykorzystaniem platformy Moodle⁽⁴¹⁾.

Wiele innych instytucji publicznych oferowało nauczycielom wsparcie w zakresie rozwijania kompetencji cyfrowych, niezbędnych do prowadzenia zdalnego nauczania. Projekt współfinansowany ze środków EFS „Wsparcie placówek doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych w realizacji zadań związanych z przygotowaniem i wsparciem nauczycieli w prowadzeniu kształcenia na odległość”⁽⁴²⁾ ma na celu poprawę jakości szkolenia i oraz wsparcie nauczycieli prowadzących kształcenie zdalne w przedszkolach i szkołach przez pracowników bibliotek pedagogicznych i placówek doskonalenia nauczycieli. W ramach projektu zostanie przeprowadzony konkurs grantowy dla podmiotów prowadzących publiczne placówki doskonalenia nauczycieli i biblioteki pedagogiczne. Ma on na celu przeprowadzenie następujących działań:

- (a) doposażenie placówek doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych;
- (b) organizacja szkoleń dla pracowników placówek doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych;
- (c) organizacja szkoleń dla nauczycieli.

Podczas pandemii Covid-19 nauczycielom oferowano różnorodne wsparcie w prowadzeniu zdalnego nauczania. Ministerstwo Edukacji i Nauki oraz Centrum GovTech uruchomiły infolinię techniczną, która ma pomagać nauczycielom w realizowaniu zdalnego nauczania, w rozwiązywaniu problemów, jakie pojawiają się podczas korzystania z różnego rodzaju narzędzi do prowadzenia zdalnego nauczania⁽⁴³⁾. Nauczyciele, zatrudnieni w szkołach publicznych i niepublicznych prowadzących zdalne nauczanie, mogli otrzymać dofinansowanie w wysokości 500 zł na zakup sprzętu, w tym akcesoriów komputerowych, oprogramowania lub usług dostępu do internetu⁽⁴⁴⁾.

⁴⁰ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/wiecej-zajec-prowadzonych-na-odleglosc--zmiana-standardu-ksztalcenia-nauczycieli> [dostęp 19.05.2021].

⁴¹ <https://www.ore.edu.pl/2020/03/kurs-e-learningowy-praca-na-platformie-moodle-1-edycja/> (dostęp 19.05.2021).

⁴² <https://www.ore.edu.pl/2020/09/wsparcie-nauczycieli-w-prowadzeniu-ksztalcenia-na-odleglosc-informacje-o-projekcie-2/> [dostęp 17.05.2021].

⁴³ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/rusza-techniczna-Infolinia-dla-nauczycieli> [dostęp 17.05.2021].

⁴⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 stycznia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych rozwiązań podczas czasowych ograniczeń funkcjonowania placówek systemu oświaty związanych z zapobieganiem oraz zwalczaniem Covid-19 (Dz.U. z 2020, poz. 2047). <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200002047> (dostęp: 18.05.2021).

Formami pomocy rządu udzielonej nauczycielom było również udostępnienie bezpłatnej platformy internetowej do nauki zdalnej ⁽⁴⁵⁾, zapewnienie ulgi w podatku VAT dla osób kupujących sprzęt z przeznaczeniem dla szkół, zapewnienie bezpłatnych usług internetowych oferowanych przez operatorów sieci komórkowych, a także organizowanie szkoleń online dotyczących prowadzenia nauczania na odległość ⁽⁴⁶⁾ ⁽⁴⁷⁾ ⁽⁴⁸⁾ ⁽⁴⁹⁾.

6.2. Edukacja ekologiczna

Ministerstwo Klimatu i Środowiska we współpracy z Ministerstwem Edukacji i Nauki prowadzi działalność w zakresie kompleksowej edukacji ekologicznej. Działania obejmują edukację nieformalną, formalną i pozaformalną w obszarach tematycznych ujętych m.in. w dokumencie *Polityka ekologiczna państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej* ⁽⁵⁰⁾.

Jednym z takich działań jest projekt edukacyjny „Przyjaciele klimatu” mający na celu zapoznanie uczniów z ochroną klimatu i działaniami na rzecz adaptacji do zmian klimatycznych. Materiały edukacyjne przygotowane na potrzeby projektu zawierają podstawową terminologię z zakresu ochrony klimatu, ilustrują wymiar przyczynowo-skutkowy zmian klimatycznych oraz działania adaptacyjne.

Ministerstwo Klimatu i Środowiska organizuje również szereg szkoleń dla nauczycieli (w tym w formie webinarium) na temat ochrony klimatu ⁽⁵¹⁾, a także oferuje materiały edukacyjne ⁽⁵²⁾, które mogą być wykorzystane do przygotowania kolejnych projektów wspierających formalną edukację w zakresie ochrony klimatu. Ministerstwo prowadzi również portal internetowy „Lekcje z klimatem” ⁽⁵³⁾, na którym udostępnia nauczycielom webinarium, materiały edukacyjne oraz scenariusze warsztatów.

⁴⁵ <http://www.epodreczniki.pl/> [dostęp: 18.05.2021].

⁴⁶ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/wsparcie-w-zdalnej-nauce> [dostęp: 18.05.2021].

⁴⁷ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/program-wsparcia-psychologiczno-pedagogicznego-dla-uczniow-i-nauczycieli-w-pandemii> [dostęp: 18.05.2021].

⁴⁸ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/zdalne-nauczanie-i-nowe-technologie-wksztalaceni-na-odleglosc--zapraszamy-nauczycieli-do-udzialu-w-bezplatnych-szkoleniach-on-line> [dostęp: 18.05.2021].

<https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/dobre-praktyki-w-zakresie-zdalnej-edukacja--poradnik-men> [dostęp: 18.05.2021].

⁴⁹ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/dobre-praktyki-w-zakresie-zdalnej-edukacja--poradnik-men> [dostęp: 18.05.2021].

⁵⁰ <https://www.gov.pl/web/srodowisko/polityka-ekologiczna-panstwa-2030--strategia-rozwoju-w-obszarze-srodowiska-i-gospodarki-wodnej> [dostęp: 21.05.2021].

⁵¹ Podczas webinarium eksperci przedstawią następujące zagadnienia: funkcjonowanie systemu klimatycznego Ziemi, obieg węgla w przyrodzie i efekt cieplarniany, źródła emisji gazów cieplarnianych i ich wpływ na klimat, konsekwencje zachodzących zmian klimatycznych, możliwe środki łagodzące i adaptacyjne związane ze zmianami klimatycznymi (transformacja i efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii), psychologiczny wymiar zmian klimatycznych.

⁵² <https://www.gov.pl/web/klimat/materiały-edukacyjne> [dostęp: 21.05.2021].

⁵³ „Lekcje z klimatem”, <https://lekcjezklimatem.pl> [dostęp: 21.05.2021].

6.3. Zapobieganie przedwczesnemu kończeniu kształcenia zawodowego

W polskim systemie edukacji termin „specjalne potrzeby” jest używany w bardzo szerokim znaczeniu i odnosi się do potrzeb edukacyjnych i rozwojowych dziecka/ucznia. Należy mieć na względzie potrzeby rozwojowe i edukacyjne uczących się dzieci i młodzieży, a także osób przedwcześnie kończących swoje kształcenie. Edukacja włączająca ma na celu zwiększenie szans edukacyjnych wszystkich uczniów, poprzez zapewnienie im odpowiednich warunków do rozwoju indywidualnego potencjału, tak aby mogli w pełni wykorzystywać swoje możliwości i włączać się na równi w życie społeczne⁽⁵⁴⁾.

Dodatkowe wsparcie może zostać udzielone uczniom ze wszystkich typów szkół i placówek specjalnych, po uzyskaniu orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego⁽⁵⁵⁾, które wydawane jest przez publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne lub poradnie specjalistyczne. Decyzję o formie kształcenia (ogólnodostępnym, integracyjnym lub specjalnym) podejmują rodzice (prawni opiekunowie) dziecka.

Statystyki dotyczące osób przedwcześnie kończących edukację są gromadzone przez Główny Urząd Statystyczny (GUS) i System Informacji Oświatowej⁽⁵⁶⁾. SIO pozwala szybko zidentyfikować ryzyko przedwczesnego zakończenia nauki, ponieważ monitoruje postępy uczniów od 5 roku życia.

Nie ma w Polsce krajowej strategii, której głównym celem byłoby wsparcie osób, które przedwcześnie zakończyły swoją edukację. W 2013 roku przyjęto dwie strategie, które mają zbliżone cele i jednym z nich jest osiągnięcie do roku 2020 krajowego wskaźnika osób przedwcześnie kończących edukację na poziomie 4,5%. Mowa tu o następujących dokumentach: *Perspektywa uczenia się przez całe życie* oraz *Strategia rozwoju kapitału ludzkiego*⁽⁵⁷⁾. Wiele programów aktywizacji zawodowej opiera się na kształceniu zawodowym i metodach nauczania stosowanych w kształceniu zawodowym. Programy oferowane przede wszystkim przez OHP, skierowane są do osób przedwcześnie kończących naukę. W 2020 roku przyjęto *Zintegrowaną Strategię Umiejętności 2030 – część szczegółową*. Strategia ta wyznacza ramy polityczne dla rozwoju umiejętności niezbędnych do wzmocnienia kapitału społecznego, integracji społecznej, wzrostu gospodarczego i osiągnięcia wysokiej jakości życia. W realizacji

⁵⁴ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/edukacja-wlaczajaca> [dostęp: 8.11. 2021].

⁵⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie oraz zagrożonych niedostosowaniem społecznym <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20170001578> [dostęp: 21.05.2021].

⁵⁶ Rozkład osób przedwcześnie kończących edukację w wieku 18–24 lat w 2020 roku wynosił 5,4 (procent populacji w wieku 18–24 lat), źródło: Osoby przedwcześnie kończące edukację i szkolenie https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Early_leavers_from_education_and_training#Overview [dostęp: 8.11.2021].

⁵⁷ Przedwczesne kończenie nauki: Kształcenie i szkolenie zawodowe w centrum uwagi https://www.cedefop.europa.eu/files/poland_-_leaving_education_early.pdf [dostęp: 8.11.2021].

celów strategii duże znaczenie ma kadra zajmująca się rozwojem zawodowym, która współpracuje z osobami przedwcześnie kończącymi edukację⁽⁵⁸⁾.

Osoby przedwcześnie kończące edukację mają możliwość uczestniczenia w działaniach wspierających ich dalszy rozwój, w tym w formach uwzględniających ich indywidualne potrzeby⁽⁵⁹⁾.

Kształcenie zawodowe uczniów ze SPE obejmuje następujące formy kształcenia:

- (a) Szkoły branżowe I stopnia (ISCED 353) – mogą również realizować kształcenie (kształcenie ogólne, kształcenie zawodowe) w określonych zawodach dla osób z lekką niepełnosprawnością intelektualną⁽⁶⁰⁾.
- (b) Trzyletnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy (ISCED 243) – podstawa programowa obejmuje kształcenie ogólne i przygotowanie do pracy. Program szkolenia zawodowego jest specjalnie dostosowany do indywidualnych potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych osób uczących się⁽⁶¹⁾.
- (c) Zajęcia przygotowujące do pracy dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (ISCED 244) w wieku 15 lat i starszych, realizowane na poziomie szkoły podstawowej i na poziomach wyższych (oddziały przysposabiające do pracy). Kształcenie zawodowe może być organizowane w szkole lub poza nią⁽⁶²⁾.
- (d) Ochotnicze Hufce Pracy (OHP)⁽⁶³⁾ – organizacja specjalizuje się w działaniach pomagających młodym ludziom, w szczególności zagrożonym niedostosowaniem społecznym i osobom bezrobotnym w: zdobyciu kwalifikacji zawodowych, ukończeniu szkoły podstawowej, ukończeniu programu kształcenia ogólnego i kształcenia zawodowego na poziomie szkoły średniej.
- (e) Szkolne zajęcia z doradztwa zawodowego zmniejszają ryzyko przedwczesnego zakończenia nauki, ponieważ pomagają uczniom dokonywać bardziej trafnych wyborów

⁵⁸ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/zintegrowana-strategia-umiejtnosci-2030-czesc-szczegolowa--dokumenty-przegladowe-ministrow> [dostęp: 9.11.2021].

⁵⁹ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/edukacja-wlaczajaca-dotychczasowe-i-planowane-dzialania-menow> [dostęp: 18.05.2021].

⁶⁰ Oferowane zawody: pomocnik stolarza, pomocnik fryzjera, pomocnik gastronomo, pomocnik obsługi hotelowej, pomocnik mechanika, pomocnik ślusarza, pomocnik krawca. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190000316> [dostęp: 24.05.2021].

⁶¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowych szkół I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkół specjalnych przysposabiających do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkół policealnych <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20170000356> [dostęp: 21.05.2021].

⁶² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190000502> [dostęp: 24.05.2021].

⁶³ <https://ohp.pl/> [dostęp: 26.08.2021].

edukacyjnych, a tym samym zmniejszając liczbę osób przedwcześnie kończących kształcenie.

- (f) Szkoły i instytucje edukacyjne współpracują z wieloma podmiotami wspierającymi osoby przedwcześnie kończące edukację, takimi jak krajowe i lokalne instytucje rządowe, instytucje opieki społecznej, pracodawcy, organizacje pozarządowe i dostawcy usług kształcenia zawodowego. Szkoły organizują zajęcia wyrównawcze i zapewniają wsparcie psychologiczne.

Za doskonalenie zawodowe nauczycieli kształcenia zawodowego w Polsce odpowiada ORE⁽⁶⁴⁾ oraz lokalne ośrodki doskonalenia zawodowego. W ORE wsparcie dla nauczycieli kształcenia zawodowego zapewniają następujące wydziały:

- (a) Wydział Edukacji dla Rynku Pracy;
- (b) Wydział Wspierania Kształcenia Zawodowego;
- (c) Wydział Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych.

Wydziały te organizują różne formy rozwoju zawodowego – szkolenia, konferencje, wydają publikacje itp.

Przykładem projektu wspierającego nauczycieli i uczniów ze SPE, prowadzonego przez ORE, jest współfinansowany przez EFS projekt „Opracowanie modelu funkcjonowania Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW)”⁽⁶⁵⁾, którego celem jest poprawa dostępności usług edukacyjnych dla uczniów ze SPE, w tym osób z niepełnosprawnościami, oraz promowanie edukacji włączającej. Docelowo na podstawie opracowanych wytycznych oraz zaleceń ilościowych i jakościowych zostanie utworzona ogólnopolska sieć SCWEW.

ORE realizuje projekt „Uczeń ze specjalnymi potrzebami – opracowanie modelu szkolenia i doradztwa”⁽⁶⁶⁾, który ma na celu usprawnienie szkolnego systemu wspierającego rozwój kluczowych kompetencji uczniów i uniwersalnych umiejętności potrzebnych na rynku pracy.

Instytut Badań Edukacyjnych i Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej w Warszawie realizują projekt EFS zatytułowany „Opracowanie i upowszechnienie narzędzi diagnostycznych do oceny zdolności poznawczych dzieci i młodzieży”. Jego celem jest opracowanie, wdrożenie i upowszechnienie zestawu narzędzi do diagnozy funkcjonowania poznawczego dzieci i młodzieży w wieku od 3 miesięcy do 25 lat. Opracowane testy i materiały postdiagnostyczne zostaną rozpowszechnione we wszystkich poradniach psychologiczno-pedagogicznych w Polsce⁽⁶⁷⁾.

⁶⁴ <https://www.ore.edu.pl> [dostęp: 9.11.2021].

⁶⁵ Specjalistyczne Centra Wspierające Edukację Włączającą (SCWEW), <https://www.ore.edu.pl/2019/09/o-projekcie-scwew/> [dostęp: 18.05.2021].

⁶⁶ <https://www.ore.edu.pl/2018/06/szkolenia-i-doradztwo-dla-poradni-o-projekcie/> [dostęp: 18.05.2021].

⁶⁷ <http://ibe.edu.pl/pl/opz> [dostęp: 18.05.2021].

ROZDZIAŁ 7. Ogólnokrajowe badania nauczycieli

W ciągu ostatnich pięciu lat przeprowadzono w Polsce badania nauczycieli jako grupy zawodowej oraz badania systemu edukacji, ale ich wyniki są często rozproszone i fragmentaryczne, ponieważ wiele z tych badań miało zasięg regionalny lub lokalny, albo skupiało się na konkretnych zagadnieniach, takich jak kwalifikacje, potrzeby szkoleniowe lub np. wykorzystanie smartfonów. Przeprowadzono również badania mające na celu ocenę współpracy szkół z firmami oraz dotyczące doskonalenia nauczycieli kształcenia zawodowego.

Wybuch pandemii i przejście na nauczanie zdalne, stwarzające zupełnie nowe warunki nauczania, wymagały przeprowadzenia wielu badań sondażowych wśród nauczycieli i szkół (zwykle w formie zdalnej). Badania te dotyczyły zazwyczaj wykorzystania technologii cyfrowych przez nauczycieli i uczniów, a także ich komfortu pracy podczas nauki zdalnej.

Aby zilustrować obszar ostatnich badań poświęconych nauczycielom oraz systemowi edukacji w Polsce, w Załączniku nr 3 przedstawiono listę wybranych badań, zarówno ilościowych, jak i jakościowych.

ROZDZIAŁ 8. Podsumowanie

W ostatnich latach dyskusja dotycząca kondycji systemu edukacji w Polsce była zdominowana przez temat warunków pracy nauczycieli i toczyła się wokół takich zagadnień jak: wymiar czasu pracy, wysokość wynagrodzenia, ścieżka awansu zawodowego oraz zasady oceny pracy nauczyciela. Problemy związane z rosnącym średnim wiekiem nauczycieli kształcenia zawodowego w Polsce oraz niskim prestiżem zawodu nauczyciela również zajmują ważne miejsce w dyskusji na temat jakości edukacji. Emocje w środowisku budzi również kwestia nauczycieli kształcących zawodowo⁶⁸, którzy nie mają wymaganych kwalifikacji, a są zatrudniani na podstawie prawa pracy i zarabiają więcej niż w pełni wykwalifikowani nauczyciele zatrudnieni na podstawie Karty Nauczyciela.

Nowa sytuacja wywołana pandemią COVID-19 i przejściem na nauczanie zdalne we wszystkich typach programów szkolnych wiązała się z pojawieniem się nowych problemów związanych z edukacją i zapoczątkowała serię debat na temat kondycji systemu edukacji, szkół i nauczycieli oraz nowych niepokojących zjawisk, takich jak „znikający uczniowie”, „znikający nauczyciele” czy „zdalni wagarowicze”⁶⁹.

Po przeprowadzeniu przez ekspertów IBE krótkiej analizy obszarów omówionych w tej publikacji, wytypowano najistotniejsze problemy/zagadnienia, które mogłyby stanowić uzupełnienie ogólnoeuropejskiego badania nauczycieli zawodu: niedobór nauczycieli: skala, przyczyny i sposoby łagodzenia problemu;

- (a) kursy i szkolenia dla przyszłych nauczycieli zawodu, prowadzące do uzyskania kwalifikacji do nauczania zawodu;
- (b) ustawiczne kształcenie zawodowe nauczycieli zawodu: koszty i ograniczenia z tym związane, strategie budowania odpowiedniego rozwoju zawodowego;
- (c) opinie nauczycieli zawodu na temat nauki w zakładzie pracy: koszty/korzyści/ryzyko dla uczących się i firm;
- (d) współpraca nauczycieli zawodu z pracodawcami: możliwości i ograniczenia;
- (e) czynniki wpływające na kształt oferty programowej szkół zawodowych (np. znaczenie prognoz zawodowych i wyników analizy dotyczącej losów absolwentów jako źródeł informacji dla dyrektorów szkół, model finansowania szkół, współpraca z pracodawcami);
- (f) ocena jakości nauczania prowadzonego w szkole i w zakładach pracy: skala, zastosowania i metody oceny;
- (g) indywidualizacja sposobów nauczania w szkołach zawodowych: praktyki i kontekst/warunki;
- (h) wykorzystanie technologii cyfrowej w nauczaniu zawodu;
- (i) dobrostan i satysfakcja z pracy wśród nauczycieli zawodu;
- (j) wpływ pandemii Covid-19 na pracę i postawę zawodową nauczycieli zawodu.

⁶⁸ Chodzi tu zazwyczaj o nauczycieli praktycznej nauki zawodu, którzy mają doświadczenie zdobyte na rynku pracy w nauczonym zawodzie, ale nie mają kwalifikacji pedagogicznych. Zatrudnia się ich z powodu braku wykwalifikowanych nauczycieli w danym zawodzie. Więcej szczegółów można znaleźć w opisie badania IBE „Środowiskowe uwarunkowania funkcjonowania branżowych szkół I stopnia w kontekście wdrażania Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji” w Załączniku nr 3.

⁶⁹ Więcej szczegółów można znaleźć w opisie ostatnich badań przeprowadzonych w Polsce w Załączniku nr 3.

Wykaz skrótów

EFS	Europejski Fundusz Społeczny
IBE	Instytut Badań Edukacyjnych
WKSZ	wstępne kształcenie i szkolenie zawodowe
OHP	Ochotnicze Hufce Pracy
ORE	Ośrodek Rozwoju Edukacji
PARP	Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
SPE	specjalne potrzeby edukacyjne
SIO	System Informacji Oświatowej

Bibliografia

Zasoby internetowe

- Ośrodek Rozwoju Edukacji. *Krótki opis projektu: Wsparcie dla nauczycieli prowadzących kształcenie na odległość*. <https://www.ore.edu.pl/2020/09/wsparcie-nauczycieli-w-prowadzeniu-ksztalcenia-na-odleglosc-informacje-o-projekcie-2/> (dostęp: 17 maja 2021).
- Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Sosnowcu. *Przykładowy model współpracy między szkołami KSZ i uczelniami wyższymi dla zawodu technik przemysłu mody*. https://ckziu.com/images/zdjecia/Projekty_UE/Model_wspolpracy_szkoly_z_uczelnia.pdf (dostęp: 6 maja 2021).
- Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. *Rozwój i promocja wzorcowych rozwiązań współpracy szkół KSZ i uczelni wyższych. Regulamin konkursów*. https://efs.mein.gov.pl/wp-content/uploads/2018/12/III-zmiana_Regulamin-wsp%C3%B3lpraca-szk%C3%B3%C5%82-zawodowych-z-wy%C5%BCszymi.pdf (dostęp: 6 maja 2021).
- Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. *Fundusze Europejskie w Polsce*. <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/en/site/learn-more-about-european-funds/discover-how-the-funds-work/european-funds-in-poland/#For%20what%20will%20the%20funds%20be%20allocated> (dostęp: 26 kwietnia 2021).
- Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. *Międzynarodowa mobilność instruktorów i nauczycieli praktycznej nauki zawodu. Regulamin konkursów*. https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/64784/Regulamin_konkursu_wersja_z_30_pazdziernika_2018.pdf (dostęp: 26 kwietnia 2021).
- Dolnośląski Klaster Edukacyjny. *Ogłoszenie o konkursie*. <https://lsse.eu/zapraszamy-do-udzialu-w-konkursie-moja-najciekawsza-praktyka/> (dostęp: 13 maja 2021).
- Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej (KOWEZIU). *Stan kształcenia i szkolenia zawodowego w Polsce – raport*. http://www.koweziu.edu.pl/download.php?plik=KOWEZiU_Stan_szkolnictwa.pdf (dostęp: 6 maja 2021).
- Sektorowa Rada ds. Kompetencji dla przemysłu motoryzacyjnego z uwzględnieniem elektromobilności. *Rekomendacja 1/2020 Sektorowej Rady ds. Kompetencji dla przemysłu motoryzacyjnego z uwzględnieniem elektromobilności*. https://www.parp.gov.pl/storage/grants/documents/64/Rekomendacja-Rady-ds.-kompetencji-w-sektorze-Motoryzacyjnym_23112020.pdf (dostęp: 21 kwietnia 2021).
- Sektorowa Rada ds. Kompetencji w Sektorze Turystycznym. *Rekomendacja 2/2019 Sektorowej Rady ds. Kompetencji w Sektorze Turystycznym*. https://www.parp.gov.pl/storage/grants/documents/64/Aktualizacja_REKOM_ENDACJA-Nr-2-SRK_TURYSTYKA.pdf (dostęp: 21 kwietnia 2021).

Prawodawstwo

Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz.U. z 1982 r. poz. 19 z późn. zm.).
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDu19820030019> (dostęp: 31 maja 2021).

Ustawa z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle (Dz.U. z 1989 r. Nr 17, poz. 92 z późn. zm.).
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19890170092> (dostęp: 24.05.2021).

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 z późn. zm.).
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20170000059> (dostęp: 24.05.2021).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 maja 1996 r. w sprawie przygotowania zawodowego młodocianych (Dz.U. z 1996 r. Nr 60, poz. 278 z późn. zm.).
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190001636> (dostęp: 24 maja 2021).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowych szkół I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkół specjalnych przysposabiających do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkół policealnych (D. U. z 2017, poz. 356 z późn. zm.).
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20170000356> (dostęp: 21.05.2021).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli. (D.U. z 2020 r., poz. 1289).
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200001289> (dostęp: 31.05.2021).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz.U. z 2017 r., poz. 1578 z późn. zm.).
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20170001578> (dostęp: 21.05.2021).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego. (D.U. z 2019 r., poz. 316 z późn. zm.).
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190000316> (dostęp: 24.05.2021).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli. (D.U. z 2019 r., poz. 502).
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190000502> (dostęp: 24.05.2021).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 marca 2019 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz.U. z 2019 r., poz. 391 z późn. zm.).
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190000391> (dostęp: 24.05.2021).

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 lipca 2019 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela. (D.U. z

2019 r., poz. 1450 z późn. zm.).

<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190001450> (dostęp: 21.05.2021).

Załącznik nr 1. Wybrane tematy ramowego programu kursu pedagogicznego dla instruktorów praktycznej nauki zawodu

Tabela 5. Wybrane tematy ramowego programu kursu pedagogicznego dla instruktorów praktycznej nauki zawodu

Treści nauczania	Liczba godzin	Wybrane zagadnienia	Efekty uczenia się – absolwent szkolenia potrafi:
Podstawy pedagogiki ze szczególnym uwzględnieniem pedagogiki pracy	5* 1	(4/4) Instruktor praktycznej nauki zawodu w systemie edukacji: zadania, odpowiedzialność; zasady postępowania – etyka w wykonywaniu zadań instruktora praktycznej nauki zawodu	Opisać sylwetkę zawodową instruktora praktycznej nauki zawodu; Wskazać zakres odpowiedzialności instruktora praktycznej nauki zawodu; Sformułować kodeks etyczny instruktora praktycznej nauki zawodu.

<p>Elementy psychologii w komunikacji i relacjach „instruktor-osoba ucząca się”</p>	<p>8* 2 2 1</p>	<p>(2/5) Stres w edukacji – znaczenie i zarządzanie stresem (4/5) Diagnoza możliwości i potrzeb osoby uczącej się. (5/5) Motywowanie uczącego się do nauki</p>	<p>Zdefiniować stres; Ocenić sytuację stresową; Dobrać sposób pokierowania sytuacją stresową dla osiągnięcia oczekiwanego efektu w pracy z osobą uczącą się Przeprowadzić obserwację osoby uczącej się w celu zdiagnozowania jej możliwości i potrzeb; Sformułować wnioski z obserwacji do planowania pracy z osobą uczącą się Wskazać sposoby motywowania osoby uczącej się do podejmowania i realizowania zadań praktycznej nauki zawodu, Określić znaczenie reguł, ustaleń i umów w motywowaniu,</p>
---	-----------------------------	--	---

Treści nauczania	Liczba godzin	Wybrane zagadnienia	Efekty uczenia się – absolwent szkolenia potrafi:
Metodyka praktycznej nauki zawodu	27* 2	(3/17) zasady nauczania – uczenia się	Zinterpretować zasady realizowane przez nauczyciela (poglądowości, samodzielności, wiązania teorii z praktyką, przystępności), Zinterpretować zasady realizowane przez uczącego się (świadomości i doniosłości, wykorzystywania doświadczeń, wzorca), Wskazać przykładowe sposoby wykorzystania zasad nauczania w realizacji zadań praktycznej nauki zawodu
	2	(7/17) Planowanie zadań do wykonania przez osobę uczącą się	Wyodrębnić, w oparciu o podstawę programową kształcenia w wybranym zawodzie, przykładowe zadania do samodzielnego wykonania przez osobę uczącą się, Wyodrębnić, w oparciu o podstawę programową kształcenia w wybranym zawodzie, przykładowe zadania do wykonania przez osobę uczącą się w grupie (we współpracy) z innymi osobami, Sformułować polecenia do wykonania przykładowych zadań, Dobrać miejsce, sprzęt i inne materiały do wykonania zadania, Wskazać zasady kontroli (w tym samokontroli) podczas wykonywania przykładowego zadania.
	2	(9/17) Planowanie zajęć praktycznej nauki zawodu planowanie dnia pracy – scenariusz	Opisać strukturę scenariusza zajęć edukacyjnych, Zaprojektować scenariusz dla wybranych zajęć praktycznych, Zaprojektować scenariusz dla dnia pracy młodocianego pracownika odbywającego naukę zawodu w zakładzie pracy, Opracować materiały niezbędne do zrealizowania zajęć zgodnie z zaprojektowanym scenariuszem

Treści nauczania	Liczba godzin	Wybrane zagadnienia	Efekty uczenia się – absolwent szkolenia potrafi:
	2	(12/17) ocenianie w realizacji zajęć praktycznej nauki zawodu; metody sprawdzania wiedzy i umiejętności kryteria oceniania; informacja zwrotna w ocenianiu	określić formalne wymagania dla oceniania szkolnego i oceniania w kształceniu ustawicznym; opisać metody sprawdzania wiedzy i umiejętności w praktycznej nauce zawodu; określić rolę kryteriów oceniania; sformułować informację zwrotną dla przykładowej sytuacji oceniania; zastosować ocenę szkolną w odniesieniu do przykładowej sytuacji, odpowiedniego wymagania programowego i szkolnych zasad oceniania
	2	(16/17) egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie/egzamin zawodowy; egzamin czeladniczy – zasady przeprowadzania egzaminu	przeanalizować procedury egzaminacyjne egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie/egzaminu zawodowego; przeanalizować zadania egzaminacyjne z informatora o egzaminie potwierdzającym kwalifikacje w zawodzie/egzaminie zawodowym; określić wymagania dla zdania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie/egzaminu zawodowego; określić zasady przeprowadzania egzaminu czeladniczego
Umiejętności dydaktyczne	8*	(1/4) symulacja przebiegu przykładowych zajęć praktycznych;	zademonstrować przebieg przykładowych zajęć praktycznych;
	3	(2/4) pokaz z objaśnieniem w kształceniu praktycznym;	przeprowadzić pokaz wykonania konkretnej czynności na stanowisku pracy;
	2	(3/4) ocena wykonanego	ocenić zaobserwowane wykonanie

	2	zadania.	konkretnej czynności lub zestawu czynności na stanowisku pracy lub przeprowadzić symulację części praktycznej egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie/egzaminu zawodowego i ocenić zgodnie z kryteriami szkolnymi i zgodnie z zasadami egzaminacyjnymi.
--	---	----------	---

NB: Pierwsza liczba w nawiasie oznacza numer tematu w danym bloku treści nauczania, a druga – całkowitą liczbę tematów w danym bloku treści nauczania.

(*) Całkowita liczba godzin dla danego bloku treści nauczania.

Źródło: opracowanie własne na podstawie załącznika do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 marca 2019 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz.U. z 2019 r., poz. 391 z późn. zm.).

Załącznik nr 2. Volkswagen Poznań – Zespół Szkół nr 1 w Swarzędzu: przykład klas patronackich

Współpraca pomiędzy firmą Volkswagen Poznań a Zespołem Szkół nr 1 w Swarzędzu rozpoczęła się w 2005 r. i obecnie dotyczy kształcenia trzech zawodów z branży motoryzacyjnej⁽⁷⁰⁾ ⁽⁷¹⁾.

Uczniowie klas patronackich mogą skorzystać z umowy o pracę, rozszerzonego programu nauki języka niemieckiego i przedmiotów technicznych oraz możliwości pracy w Volkswagen Poznań – po ukończeniu nauki. Uczniowie mogą również przystąpić do egzaminów Polsko-Niemieckiej Izby Przemysłowo-Handlowej, która wydaje certyfikaty uznawane w wielu krajach Unii Europejskiej. Program patronacki obejmuje również międzynarodowe wymiany uczniów w ramach sieci fabryk firmy. Firma opracowała także program wymiany pozazawodowej – uczniowie z Niemiec i Polski wykonują pracę wolontariacką w Miejscu Pamięci i Muzeum Auschwitz-Birkenau – byłym niemieckim, nazistowskim obozie koncentracyjnym i obozie zagłady, a następnie zwiedzają jedno z miast w Niemczech.

Volkswagen Poznań nawiązał współpracę ze szkołą, aby zapewnić przyszłym pracownikom odpowiednie umiejętności w związku z brakami wykwalifikowanej siły roboczej oraz aby zapewnić dopływ młodych pracowników. Organizowanie i przeprowadzanie praktycznej nauki zawodu przez Volkswagen dla uczniów jest także traktowane jako międzynarodowy standard wdrażany przez firmę Volkswagen w każdym kraju, w którym znajdują się jej oddziały.

Doświadczenie współpracy Volkswagen Poznań i Zespołu Szkół nr 1 w Swarzędzu pokazało, że tworzenie klas patronackich wymaga wiele zaangażowania obu stron, co ilustruje poniższa tabela.

⁷⁰ Na podstawie studium przypadku przeprowadzonego w 2017 r. na potrzeby projektu Cedefop „Wpływ globalizacji na kształcenie i szkolenie zawodowe”.

⁷¹ Do nauczanych zawodów należą:

elektromechanik samochodowy,

mechanik automatyki przemysłowej i urządzeń precyzyjnych,

operator maszyn i urządzeń do formowania.

Źródło: <https://volkswagen-poznan.pl/pl/kariera/uczniowie/wszystko-o-ksztalceniu-zawodowym> [dostęp: 7 maja 2021].

Tabela 6. Etapy tworzenia klasy patronackiej przez Volkswagen Poznań w Zespole Szkół nr 1 w Swarzędzu

Rozpoczęcie współpracy	<ul style="list-style-type: none"> (a) Decyzja firmy o zaangażowaniu się w kształcenie uczniów, a następnie poszukiwanie odpowiedniego partnera edukacyjnego (b) Samorząd sugeruje partnera, który ma wystarczający potencjał organizacyjny (c) Wynik – list intencyjny podpisany przez obie strony
Rewizja programu nauczania	<ul style="list-style-type: none"> (d) Negocjacje prowadzone między specjalistami z firmy a nauczycielami ze szkoły w sprawie opracowania programu nauczania w taki sposób, aby spełniał on zarówno wymagania wynikające z podstawy programowej, jak i oczekiwania firmy (e) Wynik – zmodyfikowany program nauczania zawodu
Nowa klasa pilotażowa	<ul style="list-style-type: none"> (f) Ocena propozycji wprowadzenia nowej klasy jest przesyłana do organu zarządzającego szkołą, partnerskich organizacji społecznych oraz przedstawiciela publicznych służb zatrudnienia (g) Wynik – pierwszy rok pilotażowy nowej klasy
Dalsze etapy rozwoju	<ul style="list-style-type: none"> (h) Stworzenie nowej klasy patronackiej (i) Wprowadzenie zmian organizacyjnych w firmie, np. wprowadzenie nowego stanowiska: wykwalifikowanego instruktora do prowadzenia nauki każdego z zawodów czy utworzenie nowej komórki w ramach zakładowego związku zawodowego w celu wspierania uczniów pracujących w fabryce (j) Inwestycje w wyposażenie i warsztaty zarówno w szkole, jak i w fabryce (k) Szkolenie nauczycieli, w tym wizyty studyjne w Niemczech (l) Budowanie zaufania między partnerami i przejście od formalnego związku do partnerstwa (m) Wprowadzenie nowych klas patronackich (dla nowych zawodów) (n) Współpraca z Polsko-Niemiecką Izbą Przemysłowo-Handlową, która organizuje niemieckie egzaminy zawodowe (o) Coroczna ocena i modyfikacja nowego programu nauczania

Źródło: opracowanie własne na podstawie studium przypadku przeprowadzonego w 2017 r. na potrzeby projektu Cedefop „Wpływ globalizacji na kształcenie i szkolenie zawodowe”.

Chociaż nawiązanie współpracy między firmami a szkołami prowadzącymi kształcenie zawodowe w formie klas patronackich wymaga dużego zaangażowania, to jednak przynosi korzyści obu stronom. Korzyści dla firmy wiążą się nie tylko z wystarczającym dopływem młodych, wykwalifikowanych pracowników, którzy znają specyfikę firmy. Współpraca ze szkołą działa na korzyść wizerunku firmy, pracodawca poprzez zaangażowanie się w kształcenie realizuje cele z obszaru społecznej odpowiedzialności biznesu. Taka forma współpracy jest również szansą na oddziaływanie na społeczności lokalne i zmianę stereotypów dotyczących kształcenia i szkolenia zawodowego – pierwsza rekrutacja do klasy patronackiej była trudna, ale

wkrótce liczba kandydatów podwoiła się w stosunku do liczby miejsc, a teraz kandydatami są zazwyczaj najlepsi uczniowie.

Dla szkoły ta współpraca stanowiła impuls do dynamicznego rozwoju, a co ważniejsze, przyczyniła się do zmiany w postawach pracowników. Szkoła otworzyła się na innowacje i zaczęła chętniej nawiązać współpracę z innymi firmami. Nauczyciele zyskali również możliwość zaktualizowania swojej wiedzy i rozwijania kompetencji. Dodatkowo szkoła poprawiła swój wizerunek, stała się placówką o wysokim prestiżu i nawiązała współpracę z nowymi partnerami z rynku pracy.

Załącznik nr 3. Wybrane badania nauczycieli w Polsce

Instytucja, tytuł i źródło badania (jeśli jest dostępne)	Rok	Opis	Główne ustalenia
IBE: Rola pracodawców w doskonaleniu nauczycieli kształcenia zawodowego	Druga połowa 2020	Główny cel: określenie współpracy szkoły z pracodawcami w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli kształcenia zawodowego. Wyniki badania pomogą zrozumieć rolę pracodawców w doskonaleniu zawodowym nauczycieli kształcenia zawodowego oraz funkcjonowanie nowego prawa, które wymaga od nauczycieli kształcenia zawodowego kontynuowania rozwoju zawodowego w firmie działającej w obszarze nauczanego zawodu. Metoda: badanie jakościowe i ilościowe nauczycieli kształcenia zawodowego i dyrektorów szkół	W oczekiwaniu na publikację

		zawodowych; badanie jakościowe pracodawców i przedstawiciele władz lokalnych.	
IBE: Analiza kompetencji i kwalifikacji w sektorze oświaty i wychowania	2020	Główny cel: analiza kompetencji i kwalifikacji w sektorze edukacji oraz wspieranie rozwoju sektorowych ram kwalifikacji. Metoda: badanie jakościowe nauczycieli wszystkich rodzajów programów.	Analiza ankiet będzie kontynuowana w 2021 r.
IBE: Smartfony w szkole. Ustalamy reguły gry Raport z badania: http://ibe.edu.pl/images/publikacje/SMARTFONY%20W%20SZKOLE.%20RAPORT.pdf	2020	Główny cel: zalecenia dotyczące używania smartfonów w szkołach podstawowych. Metoda: badania partycypacyjne – warsztaty z nauczycielami, uczniami i rodzicami z trzech warszawskich szkół podstawowych.	Badani uczniowie są świadomi niebezpieczeństw związanych z korzystaniem ze smartfonów, zwłaszcza ryzyka uzależnienia od nich. Badani nauczyciele łatwo zidentyfikowali problemy, jakie stwarzają smartfony w szkołach. Używanie smartfonów w szkołach wiąże się z wieloma innymi kwestiami, które wpływają na wyzwania stojące przed nauczycielami i szkołami (np. prestiż zawodu nauczyciela i integracja tej społeczności).

<p>Centrum Cyfrowe: Edukacja zdalna w czasie pandemii</p> <p>Krótką prezentacją projektu: https://centrumcyfrowe.pl/projekty/edukacja-zdalna-w-czasie-pandemii/</p> <p>Wyniki badania w języku angielskim https://centrumcyfrowe.pl/wp-content/uploads/sites/16/2020/05/Distance-education-in-Poland-during-pandemic.pdf.pdf</p> <p>Opis ankiety również w języku angielskim: https://centrumcyfrowe.pl/edukacja-zdalna-w-czasie-pandemii-1-edycja/</p>	<p>Pierwsza edycja – maj 2020</p> <p>Dруга edycja – listopad 2020</p>	<p>Główny cel: diagnoza sytuacji szkół w czasie pandemii.</p> <p>Metoda: badanie jakościowe i ilościowe wśród nauczycieli.</p> <p>Pierwsza edycja obejmowała tylko nauczycieli szkół podstawowych, natomiast druga – nauczycieli szkół podstawowych i średnich (w tym nauczycieli szkół zawodowych).</p>	<p>76% badanych nauczycieli zadeklarowało, że otrzymało wsparcie w zakresie kształcenia zdalnego; w przypadku nauczycieli szkół branżowych odsetek ten wyniósł tylko 60%;</p> <p>48% nauczycieli wszystkich badanych rodzajów programów przyznało, że przynajmniej jeden z ich uczniów nie brał udziału w kształceniu zdalnym (znikający uczniowie) ⁽⁷²⁾. Wśród nauczycieli szkół branżowych odsetek ten wyniósł 58%.</p> <p>Przed wybuchem pandemii 85,4% badanych nauczycieli nie miało wcześniejszych doświadczeń z nauczaniem zdalnym, chociaż 48% nie miało trudności w korzystaniu z narzędzi cyfrowych.</p> <p>YouTube i inne aplikacje internetowe były najczęściej wykorzystywanymi zasobami do lekcji zdalnych – 84% badanych nauczycieli korzystało z takich zasobów.</p> <p>36% nauczycieli wskazało na brak wyposażenia uczniów jako jeden z kluczowych problemów zdalnej edukacji.</p> <p>Nauczycieli zaskoczył niski poziom umiejętności cyfrowych niektórych uczniów, którzy mieli problemy z najbardziej podstawowymi zadaniami, takimi jak odpowiadanie na e-maile lub dołączanie dokumentu do e-maila.</p> <p>Nauczyciele zwrócili uwagę na to, że dzieci zaczęły źle znosić izolację już po pierwszym miesiącu nauki zdalnej.</p>
--	---	--	--

⁷² Jest to nowe zjawisko w polskim systemie edukacji, które pojawiło się wiosną 2020 r. wraz z pierwszym lockdownem i przejściem placówek na nauczanie zdalne. Terminem „znikający uczniowie” określa się uczniów, którzy nie uczestniczyli w nauczaniu zdalnym, a nauczyciel lub szkoła nie mieli z nimi kontaktu. Skala tego zjawiska jest trudna do oszacowania, ponieważ nie były/nie są zbierane w tym zakresie żadne systematyczne dane. Niektórzy badacze mówią również o „znikających nauczycielach”, czyli o nauczycielach, którzy nie uczestniczyli w kształceniu zdalnym lub pracowali w ten sposób przez bardzo ograniczony okres. Skala zjawiska „znikających nauczycieli” jest prawdopodobnie mniejsza niż skala „znikających uczniów”, ale również to zagadnienie nie jest dobrze rozpoznane. Innym nowym zjawiskiem, powiązaniem z powyższym, są „zdalni wagarowicze” – uczniowie, którzy zalogowali się na niewielką liczbę zajęć, ale nie brali w nich aktywnego udziału lub nie odesłali żadnej pracy domowej. To zjawisko jest prawdopodobnie największe z trzech opisanych tutaj i jest szczególnie widoczne w przypadku starszych uczniów.

<p>Konsorcjum trzech fundacji (Polskie Towarzystwo Edukacji Medialnej, Fundacja Orange i Fundacja Dbam o Mój Zasięg):</p> <p>Zdalne nauczanie a adaptacja do warunków społecznych w czasie epidemii koronawirusa</p> <p>Pełny raport https://zdalnenauczanie.org/wp-content/uploads/2020/10/ZDALNA-EDUKACJA_FINAL.pdf</p> <p>Krótką prezentacja projektu: https://www.cen.gda.pl/download/2020-06/3856.pdf</p>	<p>2020</p>	<p>Główny cel: zbadanie wykorzystania rozwiązań z zakresu cyberedukacji przez uczniów, ich rodziców i nauczyciele oraz rozwój kształcenia na odległość.</p> <p>Metoda: badanie ilościowe wśród uczniów, rodziców uczniów i nauczycieli</p>	<p>45% badanych nauczycieli czuje się słabo lub średnio przygotowanych do zdalnego nauczania. Nauczyciele zazwyczaj stosują pasywne metody i treści, takie jak filmy wideo i prezentacje, a mniej aktywne formy, takie jak quizy, wspólna praca online, podział na grupy (więcej transmisji mniej interakcji).</p> <p>Połowa badanych uczniów ocenia lekcje na odległość jako mniej atrakcyjne niż typowe lekcje. Ponad połowa uczniów twierdziła, że przed pandemią ich relacje z kolegami były dużo lub trochę lepsze. Analogicznie, ponad 30% nauczycieli zadeklarowało, że ich relacje z kolegami w pracy były dużo lub trochę lepsze przed pandemią.</p> <p>Niewielka grupa uczniów (około 5%) stwierdziła, że ich relacje z kolegami były gorsze przed pandemią – ci uczniowie prawdopodobnie czują się bardziej komfortowo w sytuacjach komunikacji wirtualnej lub przestali odczuwać skutki z przemocy rówieśniczej;</p> <p>38% nauczycieli wskazało, że mniej aktywnie spędza czas z rodziną, a 24% - że rozmawia mniej z domownikami niż przed pandemią. Jedno z wyjaśnień tego zjawiska wiąże się z koniecznością szybkiej reorganizacji miejsca pracy i podniesienia kompetencji cyfrowych.</p>
---	-------------	--	---

Instytucja, tytuł i źródło badania i (jeśli jest dostępne)	Rok	Opis	Główne ustalenia
<p>Urząd Komunikacji Elektronicznej (UKE): Badania konsumenckie dzieci, rodziców oraz nauczycieli 2020</p> <p>Krótką prezentacja projektu: https://www.uke.gov.pl/akt/badanie-konsumenckie-dzieci-i-rodzicow-oraz-nauczycieli-2020,372.html</p> <p>Krótką prezentacja projektu w języku angielskim: https://www.uke.gov.pl/en/newsroom/consumer-surveys-of-children-parents-and-teachers-2020,331.html</p>	2020	<p>Główny cel: zbadać, jak najmłodszy członkowie społeczeństwa korzystają z usług telekomunikacyjnych i jak wyglądała nauka na odległość w ciągu ostatniego roku.</p> <p>Metoda: badanie ilościowe wśród dzieci w wieku 5–15 lat i ich rodziców oraz nauczycieli szkół podstawowych.</p>	<p>Ponad 80% dzieci w wieku szkolnym posiada telefon komórkowy. Zazwyczaj korzystanie z własnego telefonu komórkowego rozpoczyna się w wieku 7–8 lat.</p> <p>Prawie wszystkie dzieci w wieku szkolnym (97%) korzystają z internetu. Podobnie jak w przypadku telefonu komórkowego, korzystanie z internetu rozpoczyna się zazwyczaj w wieku 7–8 lat. Zdecydowana większość uczniów wykorzystuje do nauki zdalnej komputer/laptop, dostępny w gospodarstwie domowym. Tylko 4% korzysta z urządzeń dostarczonych przez szkołę/gminę.</p> <p>2/3 rodziców deklaruje, że kontroluje korzystanie z telefonu przez ich dziecko. 80% rodziców przyznaje, że ich dziecko samodzielnie instaluje aplikacje na telefonie.</p> <p>Mimo że prywatność w sieci ma duże znaczenie dla prawie wszystkich respondentów, stosowanie rozwiązań zwiększających tę prywatność nie jest powszechne.</p> <p>Prawie 60% nauczycieli zgodziło się z opinią, że w internecie jest zbyt wiele nieodpowiednich treści zawierających seks, przemoc i przekleństwa. Co trzeci respondent był przeciwnego zdania. Co czwarty badany nauczyciel miał wcześniejsze doświadczenie w prowadzeniu lekcji online.</p> <p>Opinie na temat prowadzenia zajęć online są podzielone. Prawie 40% nauczycieli przyznało, że ta forma im odpowiada, podobny odsetek był przeciwnego zdania.</p> <p>Według opinii większości nauczycieli przygotowanie do lekcji online wymaga od nich poświęcenia większej ilości czasu niż w przypadku lekcji w klasie.</p>

<p>Pisula, E., Pankowski, D., Nowakowska, I., Banasiak, A., Wytrychiewicz-Pankowska, K., Markiewicz, M., Jórczak, A.</p> <p>Nauczyciele w sytuacji powrotu do szkół w czasie pandemii SARS-CoV-2</p> <p>Raport z badań: http://psych.uw.edu.pl/wp-content/uploads/sites/98/2020/11/Raport_Pisula_i_wsp_2020.pdf</p>	<p>2020</p>	<p>Główny cel: zbadanie sytuacji (w tym psychologicznej) nauczycieli wszystkich typów szkół na początku roku szkolnego 2020/2021.</p> <p>Metoda: badanie ilościowe wśród nauczycieli różnych typów szkół.</p>	<p>Badani nauczyciele w większości zaakceptowali powrót do szkół we wrześniu 2020 r. Nauczyciele obawiali się o swoje zdrowie, ryzyka zakażenia swoich bliskich i zagrożenia dla zdrowia uczniów.</p> <p>Ocena przygotowania instytucji edukacyjnych była bardzo zróżnicowana (ok. 17% respondentów oceniło je jako bardzo niskie). Respondenci ocenili swoje przygotowanie do kształcenia zdalnego jako dobre.</p> <p>Ponad połowa badanych w ramach samooceny opisowej deklarowała, że doświadcza lęku i objawów depresji; około 10% zgłosiło, że ma bardzo ciężkie objawy.</p>
<p>IBE: Środowiskowe uwarunkowania funkcjonowania szkół branżowych I stopnia w kontekście wdrażania Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji</p>	<p>2019/2020</p>	<p>Główny cel: eksploracja tematu specyficznych uwarunkowań funkcjonowania szkół branżowych I stopnia i ich powiązań ze społecznościami</p>	<p>Niska popularność zawodów, na które jest duże zapotrzebowanie na rynku pracy wśród uczniów wynika z braku informacji o perspektywach tych zawodów, negatywnego wizerunku kształcenia zawodowego oraz uciążliwego charakteru niektórych zawodów (praca fizyczna).</p> <p>Szkoły branżowe I stopnia to często „szkoły ostatniego wyboru”, wybierane przez uczniów, którzy wcześniej doświadczyli problemów edukacyjnych i dla których praktyczna nauka zawodu może być czasem szansą na pokazanie swojego potencjału.</p> <p>Szkoły zazwyczaj starają się wspierać uczniów doświadczających trudności, organizując specjalne zajęcia, indywidualizując proces nauczania lub oferując poradnictwo psychologiczne; jednak badani nauczyciele wyrazili potrzebę większego wsparcia,</p>

		<p>lokalnymi.</p> <p>Metoda:</p> <p>przygotowano 12 studiów przypadków szkół branżowych I stopnia w różnych regionach kraju w oparciu o przeprowadzone wcześniej wywiady jakościowe z przedstawicielami szkoły i środowiska szkolnego, w tym nauczycielami zawodu.</p>	<p>zwłaszcza w zakresie poradnictwa psychologicznego. W niektórych przypadkach praktyczna nauka zawodu była sposobem na spełnienie wymogu prawnego, a nie na zapewnienie właściwego kształcenia praktycznego.</p> <p>Szkoły branżowe I stopnia mają problem z zapewnieniem odpowiedniej kadry nauczycielskiej – wynagrodzenie nauczycieli jest znacznie niższe od tego, które otrzymuje pracownik firmy prywatnej, dlatego średnia wieku kadry drastycznie wzrasta. Dyrekcja szkoły ma różne sposoby pozyskiwania nauczycieli kształcenia zawodowego – niektórzy korzystają z osobistych znajomości, inni współpracują z uczelniami, a jeszcze inni namawiają byłych uczniów do kształcenia się na nauczycieli.</p> <p>Badanie potwierdziło paradoks dotyczący kwalifikacji i wynagrodzenia nauczycieli – wynagrodzenie nauczyciela zatrudnionego na podstawie prawa pracy (kiedy nie posiada on wymaganych kwalifikacji pedagogicznych) może być wyższe niż wynagrodzenie nauczyciela zatrudnionego na podstawie Karty Nauczyciela.</p> <p>Główne motywy, jakimi kierują się firmy, podejmując współpracę ze szkołami, to: zapotrzebowanie na odpowiednio wykwalifikowanych pracowników; możliwość zapewnienia sobie przyszłych klientów; wykorzystanie uczniów jako darmowej siły roboczej; otrzymanie publicznego wsparcia finansowego dla młodocianego pracownika zatrudnionego w celu kształcenia zawodowego.</p> <p>Współpraca szkoły z firmą opiera się w dużej mierze na osobistym zaangażowaniu dyrektora szkoły i kierownictwa firmy, ale pewna pomoc instytucjonalna może pochodzić od władz lokalnych lub organizacji biznesowych, np. stowarzyszeń pracodawców, specjalnych stref ekonomicznych. Niektóre szkoły nawiązują bliskie relacje z firmami, z</p>
--	--	--	--

			<p>którymi współpracują, co prowadzi do powstania społeczności. Stanowi to również sposób na zachęcenie innych firm do nawiązania współpracy ze szkołą.</p> <p>Skuteczność kształcenia i szkolenia zawodowego zwiększa się poprzez lokalną i regionalną koordynację kształcenia zawodowego, zamykanie, łączenie szkół i budowanie wspólnej infrastruktury warsztatów praktycznej nauki zawodu na poziomie regionalnym i lokalnym.</p>
--	--	--	---

Instytucja, tytuł i źródło badania (jeśli jest dostępne)	Rok	Opis	Główne ustalenia
<p>IBE: Monitorowanie losów edukacyjnych i zawodowych absolwentów i młodych dorosłych</p> <p>Krótką prezentacja projektu: https://losyabsolwentow.ibe.edu.pl/</p> <p>Opis ankiety w języku angielskim: https://losyabsolwentow.ibe.edu.pl/?lang=en</p>	<p>Pierwsza runda: 2016/2017 (2018 – drugie badanie panelowe)</p>	<p>Główny cel: opracowanie, przetestowanie i wdrożenie systemowych narzędzi do monitorowania ścieżek zawodowych absolwentów szkół zawodowych na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym.</p> <p>Metoda: badanie ilościowe ostatniej klasy uczniów w szkołach zawodowych (badanie panelowe) i dyrektorów szkół; badanie jakościowe dyrektorów szkół, doradców zawodowych, uczniów i absolwentów szkół zawodowych, nauczycieli kształcenia zawodowego, pracodawców oraz przedstawicieli</p>	<p>Zasadniczy motyw wyboru zawodu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • możliwość uzyskania dobrych zarobków, • poczucie, że dana osoba będzie dobra w danej dziedzinie, • łatwość znalezienia pracy, • poczucie, że zawód zapewnia stabilną i bezproblemową pracę; <p>Około 50% badanych uczniów zadeklarowało, że świadomie wybrało zarówno zawód, jak i szkołę;</p> <p>Ponad 3/4 uczniów wybrałoby ponownie tę samą szkołę;</p> <p>42% absolwentów techników zdecydowało się na kontynuowanie nauki – około 38% absolwentów zawodowych szkół średnich rozpoczęło studia wyższe, a pozostali kontynuowali naukę w szkole policealnej. Ponad 1/3 absolwentów zasadniczej szkoły zawodowej zadeklarowała, że rozpoczęła naukę w liceum ogólnokształcącym dla dorosłych. W 9 miesiącu po ukończeniu szkoły większość badanych absolwentów (76% absolwentów zasadniczych szkół zawodowych, 65% absolwentów techników) pracowała;</p> <p>Nauczycieli i dyrektorów interesowały przede wszystkim ścieżki poszczególnych uczniów, „ich” uczniów. Taką potrzebę wyrazili również pracodawcy uczestniczący w szkoleniu praktycznym;</p> <p>Nauczyciele i dyrektorzy deklaruwali, że starają się utrzymywać kontakt ze swoimi byłymi uczniami i w mniej lub bardziej formalny sposób śledzić ich ścieżki zawodowe;</p> <p>Z perspektywy dyrektora monitorowanie ścieżek zawodowych absolwentów szkoły może być wykorzystane do promocji szkoły.</p>

		władz lokalnych ⁽⁷³⁾ .	
--	--	-----------------------------------	--

Źródło: opracowanie własne.

⁷³ IBE opracowuje obecnie system monitorowania losów absolwentów szkół średnich na podstawie danych administracyjnych. System ma zostać uruchomiony w 2021 roku.